

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd

Institut komunikačních studií a žurnalistiky
Katedra žurnalistiky

50 let Německé tiskové rady
a potřeba reformy jejího tiskového kodexu

Autor práce: Dmitrij Černikov

Konzultant: PhDr. Václav Moravec

V Praze, květen 2007

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím dostupných pramenů a literatury. Celkový počet znaků je 86 440. Práce má 49 stran.“

Poděkování:

„Děkuji PhDr. Václavu Moravcovi za odborné a zodpovědné vedení bakalářské diplomové práce a za konstruktivní kritiku, bez které bych se při psaní neobešel.

Poděkování patří také Mgr. Daně Boudové a Mgr. et Mgr. Radku Wohlmuthovi za korekturu textu a jejich věcné připomínky k jeho stavbě.

Opomenout nesmím ani všechny ostatní, bez kterých by tato práce pravděpodobně nevznikla, a kteří mi v těžkých chvílích dodávali sílu a naději.“

SCHVÁLENO

Přihláška bakalářské práce

Univerzita Karlova v Praze		
Fakulta sociálních věd		
Došlo dne:	16 -11- 2006	-1-
Č.j. 11532	Příloh 1	Skartační číslo
Přiděleno	KJ	

Jméno studenta: Dmitrij Černikov
Semestr: čtvrtý
Mediální zaměření: rozhlas a televize
Název práce: 50 let Německé tiskové rady a potřeba reformy jejího tiskového kodexu

Základní vymezení tématu (základní hypotéza):

Německá tisková rada (Deutscher Presserat) slaví v roce 2006 padesáté výročí svého založení. Tiskový kodex, který vydala v roce 1973 v Bonnu, podle některých kritiků neodpovídá současnému společenskému vývoji a nereflktuje aktuální potřeby regulace masových médií. Jakou roli hraje Deutscher Presserat v samoregulaci tištěných médií v SRN? S čím přicházejí kritici a jak oponují členové instituce? Jaký vlastně Pressekodex je a v čem jsou jeho nedostatky? Motivací k výběru tématu byl nejen studijní pobyt na Univerzitě Dortmund a blízký vztah k Německu, ale i aktuálnost vybraného problému.

Teze bakalářské práce:

Práce by měla zprostředkovat pohled na vývoj a funkci organizace, která v SRN od 50. let 20. století, kdy vznikla, určuje etický rámec pro práci novináře. Zajímá se budou proměny instituce během padesáti let.

V první části se zaměřím na důvody a okolnosti vzniku Německé tiskové rady a také představím její poslání. Druhá část by se měla zaměřit na 70. léta 20. století, kdy Deutscher Presserat vydal svůj etický kodex. Třetí oddíl pak věnuji současné debatě o směrnících kodexu. Plánuji oslovit členy Presseratu, jeho kritiky a další mediální experty. Hlavní metodou práce bude *chronologická deskripce*.

Seznam základní literatury:

- Baum, Achim/Langenbacher, Wolfgang/Pöttker, Horst/Schicha, Christian (Hrsg.) (2005): Handbuch Medienselbstkontrolle. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften
- Bermes, Jürgen (1991): Der Streit um die Presse-Selbstkontrolle: der Deutsche Presserat. Eine Untersuchung zur Arbeit und Reform des Selbstkontrollorgans der bundesdeutschen Presse. Baden-Baden
- Debatin, Bernhard (1997): Ethische Grenze oder Grenze der Ethik? Überlegungen zur Steuerungs- und Reflexionsfunktion der Medienethik. In: Bentele, G./Haller M. (Hrsg.): Aktuelle Entstehung von Öffentlichkeit. Akteure-Strukturen-Veränderungen. Konstanz: UVK; S. 281-290
- Dietrich, Nicole (2002): Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht. Baden-Baden.
- Fischer, Heinz-Dietrich/Breuer, Klaus Detlef R./Wolter, Hans-Wolfgang (1976): Die Presseräte der Welt. Struktur, Finanzbasis und Spruchpraxis von Medienselbstkontrollinstitutionen im internationalen Vergleich. Band 13. Schriftenreihe des Zeitungs-Verlag und Zeitschriften-Verlag Bonn-Bad Godesberg.

- Gerschel, Alfred (1990): Aufgaben und Funktionen des Presserates in Vergangenheit und Gegenwart. In: Mestmäcker E.-J. (Hrsg.): Selbstkontrolle und Persönlichkeitsschutz in den Medien. Ein Symposium der Bertelmans Stiftung am 27. 3. 1990 in Gütersloh, S. 41-47.
- Gerhardt, Rudolf/Pfeifer Hans-Wolfgang (Hrsg.) (2000): Wer die Medien bewacht. Medienfreiheit und ihre Grenzen im internationalen Vergleich. (Beiträge zur Medienethik, Band 5) Frankfurt am Main: Gemeinschaftswerk der Evangelischen Publizistik
- Hamm, Ingrid (Hrsg.) (1996): Verantwortung im freien Medienmarkt: internationale Perspektiven zur Wahrung professioneller Standards. Gütersloh: Bertelsmann
- Institut zur Förderung publizistischen Nachwuchses/Deutscher Presserat (Hrsg.) (2005): Ethik im Redaktionsalltag. Konstanz: UVK.
- Meyn, Hermann (2001): Massenmedien in Deutschland. Konstanz: UVK
- Müller, Christian (2001): Medien, Macht und Ethik. Wiesbaden.
- Pöttker, Horst (2002): Wann dürfen Journalisten Türken Türken nennen? Zu Aufgaben und Systematik der Berufsethik am Beispiel des Diskriminierungsverbots. In: Publizistik, 47. Jg., S. 265-279
- Pürer, Heinz (1992): Ethik in Journalismus und Massenkommunikation. Versuch einer Theorien-Synopse. In: Publizistik 2; Nr. 37; S. 304-321
- Schicha, Christian/Brosda, Carsten (2000): Medienethik zwischen Theorie und Praxis: Normen für die Kommunikationsgesellschaft (ikö-Publikationen 2). Münster: LIT
- Stapf, Ingrid (2005): Zwischen Freiheit und Verantwortung – Überlegungen zu einem Modell ethischer Selbstkontrolle im Spannungsfeld von Ideal und Praxis. In: Zeitschrift für Kommunikationsökologie und Medienethik 1/2005; S. 15-21
- Suhr, Oliver (1998): Europäische Presse-Selbstkontrolle. Baden-Baden: Nomos.
- Weischenberg, Siegfried (Hrsg.) (2005): Handbuch Journalismus und Medien. Konstanz: UVK
- Weßler, Hartmut (Hrsg.)/Roß, Dieter (1997): Perspektiven der Medienkritik: die gesellschaftliche Auseinandersetzung mit öffentlicher Kommunikation in der Mediengesellschaft. Opladen: Westdeutscher Verlag
- Wiedemann, Verena A.-M. (1992): Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung. Gütersloh: Bertelsmann.

Další zdroje:

Interview s členy Rady i jejími kritiky, etickými experty

Internetové odkazy:

www.presserat.de

www.publizistische-selbstkontrolle.net

Jméno konzultanta:

(svým podpisem potvrdí, že souhlasí se spoluprací na tématu, schvaluje základní teze a ve stanoveném termínu odevzdá posudek na práci):

Datum 16.11.2006

Podpis studenta

Podpis konzultanta

Obsah:

1. Úvod	6
1.1. Struktura a cíl bakalářské práce.....	6
2. Definice dobrovolné samokontroly	8
2.1. Samokontrola v systému regulace médií.....	9
2.2. Definice pojmu a její proměny.....	9
3. Samoregulace v kontextu historie německé žurnalistiky	12
3.1. Německá říše (1871–1918).....	12
3.2. Výmarská republika (1918–1933).....	13
3.3. Třetí říše (1933–1945).....	16
3.4. Poválečná epocha (1945– 2006).....	19
3.4.1. 50. léta a založení Německé tiskové rady.....	19
3.4.2. První roky Německé tiskové rady.....	22
3.4.3. Cíle Německé tiskové rady v 60. letech a aféra kolem časopisu Spiegel.....	22
3.4.4. Nové výzvy a vznik Tiskového kodexu v 70. letech.....	24
3.4.5. Krize Německé tiskové rady v 80. letech.....	25
3.4.6. Znovusjednocení Německa.....	27
3.4.7. Rozšíření pravomocí Německé tiskové rady a novelizace Tiskového kodexu.....	28
4. Organizace a praxe Německé tiskové rady	30
4.1. Organizační struktura.....	30
4.2. Sdružení zaštitovatelů.....	30
4.3. Valná hromada.....	31
4.4. Komise pro stížnosti.....	32
4.4.1. Organizační struktura komisí.....	32
4.4.2. Proces vyřizování podnětů.....	33
4.5. Financování.....	34
5. Tiskový kodex	36
5.1. Publicistické zásady Německé tiskové rady.....	36
5.2. Poslední novelizace a změny oproti předchozímu stavu.....	43
5.3. Kritický rozbor promítnutých změn.....	44
5.4. Statistická analýza stížností z roku 2006.....	46
6. Závěr	50

7. Cizojazyčné resumé.....	54
8. Použité prameny a prameny	
9. Seznam příloh	
10. Přílohy	

1. Úvod

1.1. Struktura a cíl bakalářské práce

Následující práce má za cíl nastínit a přiblížit čtenářům a zájemcům o mediální etiku okolnosti vzniku a vývoj Německé tiskové rady (Der deutsche Presserat) – kontrolního orgánu, který koncem roku 2006 oslavil padesát let od svého založení. Kulaté jubileum tak poskytlo vhodnou příležitost pro bilanci nad úspěchy i neúspěchy instituce. Už několik let poukazují kritici a někteří mediální experti na fakt, že je struktura tiskové rady nevyhovující a že rada dostatečně pružně nereaguje na společenské procesy, související s technologickou a obsahovou proměnou médií. Její tiskový kodex je podle kritiků pro mediální realitu jedenadvacátého století zastaralý a nekonceptní. Tvrdí, že se informační kanály od vzniku tiskového kodexu značně proměnily, a je proto třeba rozšířit i oblast, kterou tiskový kodex pokrývá.

Inspirací pro vybrané téma byl studijní pobyt na dortmundské univerzitě v létě 2006, zejména pak seminář profesora Horsta Pöttkera, který etickou diskuzi dlouhodobě sleduje. Pöttker je také předsedou sdružení, které má za cíl konstruktivní kritikou přispívat k celospolečenské diskuzi o transparentnosti a efektivitě stávajícího modelu. Dalším podnětem byl autorův velmi blízký osobní vztah k Německu a v neposlední řadě i aktuálnost tématu.

Struktura a směr, kterým se práce nakonec ubírá, doznala oproti původně schváleným tezím určitých změn. Koncem roku 2006 totiž Německá tisková rada na slavnostním zasedání u příležitosti 50 let od svého založení předala do rukou prezidenta Spolkové republiky Německo Horsta Köhlera novelizovaný tiskový kodex. Jedna z etap debaty, kterou chtěl autor představit, se tím pomyslně uzavřela. Hlavním předmětem zkoumání proto bude poslední novelizace, která se už krátce po svém zveřejnění dočkala kritického hodnocení.

Byť jde o velmi stručné shrnutí, chce se tato práce pokusit ilustrovat vývoj svobody tisku v posttotalitní společnosti. Od milníku tohoto vývoje, konce druhé světové války, uplynulo více než šedesát let. Německý příklad tak umožňuje sledovat proměny v širším časovém horizontu, než jaký nabízí české prostředí. I když se socioekonomické podmínky, které ovlivňovaly vývoj žurnalistické etiky v obou státech, nedají srovnávat, je přesto možné

hledat v nabízeném podkladu analogii se situací v České republice. Po druhé světové válce si Německo muselo znovu definovat své společenské hodnoty téměř ve všech oblastech života. Stejně tomu bylo i s médii, která se v třicátých letech stala hlavním nástrojem nacistické propagandy a jejichž fungování se muselo na konci čtyřicátých let od základů proměnit.

Přípravnou etapu práce věnoval autor sběru informací. Při samotném psaní byla hlavní metodou deskripce, především chronologická. V druhé části práce vycházel autor z rozboru Tiskového kodexu Německé tiskové rady a analýzy stanov a jednacích řádů instituce. Struktura práce byla stavěna tak, aby poskytovala čtenáři co nejpřehlednější orientaci v textu a problematice. V teoretické části práce představí terminologii a definuje pojem dobrovolné samokontroly. V samostatné kapitole bude představena historie regulace tištěných médií v kontextu německé žurnalistiky. Tato část má za cíl představit čtenáři celkový kontext a zjednodušit pochopení proměn, kterými instituce prošla.

Těžištěm práce byly německé publikace zabývající se tiskovou radou a mediální etikou, internetové stránky institucí (Německá tisková rada, Sdružení pro podporu publicistické samokontroly), interview se zástupcem Německé tiskové rady a osobní konzultace s odborníky, kteří etickou diskuzi dlouhodobě sledují a sami se jí aktivně účastní.

Psaní práce komplikovala těžká přístupnost zdrojů, které byly většinou čerpány z deponiáře dortmundské univerzitní knihovny. Vzhledem k její vzdálenosti a časové náročnosti se bohužel nepodařilo nashromáždit veškerou literaturu, ze které chtěl autor při psaní této práce původně vycházet. Některé publikace navíc nebyly v době návštěvy k dispozici. Sekundární zdroje ovšem povětšinou z primárních publikací čerpají. Dá se proto předpokládat, že tím nebylo penzum informací výrazně ochuzeno.

Dalším úskalím této práce je překlad. Autor prohlašuje, že není překladatel, pokusil se nicméně vypořádat se s překladem z němčiny, jak nejlépe uměl. V případě definicí jde o subjektivní interpretaci pramenů a některé pojmy se místy mohou odchylovat od překladů, které v minulosti nabízeli jiní autoři, zejména při užívání pojmů sebekontrola a samoregulace. Jelikož ale nejsou všechny termíny v češtině dogmaticky ustáleny, a některé dokonce nejsou přeložitelné jinak než opisem, prosí autor čtenáře v takových případech o shovívavost.

2. Definice dobrovolné samokontroly

2.1. Samokontrola v systému regulace médií

Média se často deklarují jako „hlídací pes“ demokracie nebo – vedle zákonodárné, výkonné a soudní moci – jako její čtvrtý pilíř. Než ale mohla začít plnit svou funkci v podobě, jak ji známe dnes, musela projít dlouhou cestu od cenzury k nezávislosti. Právě svoboda projevu představuje základní předpoklad reflexe fungování společnosti, který je nezbytností pro svobodné utváření veřejného mínění a hospodářské, technologické a sociální zdokonalování společnosti. Tento předpoklad ale byl různými prvky moci po staletí omezován.. Moc tisku – a médií obecně – dokládá v průběhu dějin opakovaná snaha státních, církevních i soukromých subjektů využít či dokonce zneužít média ve svůj prospěch. Po druhé světové válce se svobodě projevu dostalo v Evropě širších právních záruk a stala se stabilizačním prvkem při upevňování demokratických principů. S postupnou implementací záruk do právního rámce ale nutnost regulovat média nezmizela. Hlavním motivem už nebylo zachování či zpevnění vlastní moci, ale snaha poskytnout novinářům i společnosti podmínky pro nezávislé působení tisku.

Vztah médií a společnosti je ve své podstatě velmi nerovný a dominantní roli v něm hraje první subjekt. Státní regulace tisku se v demokracii omezuje na definování právního rámce, který vydavatel a novinář nesmí při výkonu svého povolání překročit. V těchto případech mluvíme o vnucené externí regulaci,¹ která upravuje pouze základní vztahy. Právní normy ale nejsou schopny postihnout všechny morální aspekty. Většinu z nich tak musí řešit etika. Její aplikaci v žurnalistice nazýváme samoregulací.² Termín je typický pro anglosaskou literaturu. Jelikož ale tato práce vychází z německého prostředí, bude autor primárně využívat pojmu samokontrola (Selbstkontrolle), který je tamní literatuře bližší.³

Oliver Suhr připomíná, že zkoumaný pojem není specifíkem pouze pro oblast žurnalistiky, ale že se s ním setkáme i v dalších mediálních oblastech (např. filmu, televizi, internetu) nebo v právu (např. správní právo, obchodní právo).⁴

¹ BURTON, Graeme - JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. s. 133

² Jiráček používá výraz autoregulace.

³ V překladu *Žurnalistiky* od Stephana Ruße-Mohla užívá Hana Bakičová pojem „sebekontrola“. Autor práce se ale domnívá, že výraz má silnou konotaci k oboru psychologie.

Jako výchozí podmínky pro dobrovolnou samokontrolu můžeme použít některé teze, které ve své knize *Medien-Selbstkontrolle* přináší Ingrid Stapfová. Hlavní podmínkou a zároveň cílem samokontroly je svoboda médií a nezávislost na cenzuře a zásazích zvenčí. Oboje umožňuje médiím informovat veřejnost, udržovat demokracii a podporovat společenskou integraci a názorovou pestrost.⁵ Demokracie ale může být ohrožena ve chvíli, kdy je zneužívána moc, kterou média mají. Mediální svoboda se tak stává morálním poselstvím, kde jde hlavně o to, zabezpečit společnost před zneužitím mediální moci.

Stapfová dále připomíná, že média působí uvnitř společnosti a pro společnost, před kterou se zodpovídají a která se stává jejich sankční institucí. Odpovědnost je proto jedním z hlavních principů samokontroly a přináší s sebou požadavek na normy, které se promítají v etických kodexech (pravda, pečlivost, respektování soukromí)⁶.

2.2. Definice pojmu a její proměny

Verena Wiedemannová rozděluje pojem dobrovolná tisková samokontrola (*freiwillige Presse-Selbstkontrolle*) na tři „poddefinice“⁷. V první zkoumá míru dobrovolnosti, ve druhé naplnění předpony *samo-* a konečně definuje slovo kontrola. Aspekt dobrovolnosti je podle autorky zpochybněn tehdy, když tisková rada jako orgán vykonávající samokontrolní funkci vzniká na základě zákona či výhrůžky, že pokud instituce nevznikne, bude oblast regulována zákonodárci.

Aby byl naplněn význam *samokontroly*, je nezbytně nutné, aby orgán sdružoval veškeré organizace, které se publicisticky podílejí na produkci tištěných médií, tj. profesní svazy novinářů a vydavatelů. Smyslem takového sdružování je zajistit, aby ti, pro které je kontrola zamýšlena, měli v kontrolním orgánu také své zastoupení⁸. Wiedemannová dále

⁴ SUHR, Oliver. *Europäische Presse-Selbstkontrolle*. s. 20

⁵ STAPF, Ingrid. *Medien-Selbstkontrolle: Ethik und Institutionalisierung*. s. 366

⁶ STAPF, Ingrid. *Medien-Selbstkontrolle: Ethik und Institutionalisierung*. s. 366

⁷ WIEDEMANN, Verena A.-M. *Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung*. s. 19

odkazuje na Martina Löfflera a jeho studii z roku 1968. Autor v ní před čtyřiceti lety považoval za nezbytné, aby v rámci naplnění pojmu samokontrola tisku byla zajištěna spolupráce mezi novináři a nakladateli, protože pouze tato množina v sobě zaručuje úplnost. Löffler říká:

„Samokontrola tisku je pro tisk a tiskem zřízená instituce, ve které dle svého svobodného rozhodování a zodpovědnosti společně působí novináři a nakladatelé, aby skrze ochranu profesní etiky dovnitř a obranu svobody tisku navenek zajistili správný vztah tisku ke státu a společnosti.“⁹

Už v sedmdesátých letech je ale Löfflerova definice označena za zastaralou a nedostačující, protože v sobě nezahrnuje všechny modely tiskových rad, které se tehdy vyskytovaly. Ve své publikaci Tiskové rady světa z roku 1976¹⁰ proto autoři Fischer, Breuer a Wolter nabízejí novou typologizaci, kdy rady dělí na primární, sekundární a terciární.

Mezi primární tiskové rady řadí ty, které mají plně rozvinuté funkce a jsou v nich zastoupeni novináři i vydavatelé. Do druhé kategorie spadají organizace, které nejsou plně rozvinuté a které spravují zástupci a sdružení pouze jedné z profesních skupin. Terciární kategorie pak zahrnuje instituce, které nemají cíle a úkoly tiskové rady, ale pouze vykonávají kontrolní funkci na úrovni sdružení. Podle Wiedemannové ale ani tato definice není úplná. Naplnění pojmu *samokontrola* podle autorky nepředstavuje výhradně pouze kvantitativní faktor zastoupení, ale také kvalitativní faktor respektování a uznání organizace v novinářské obci.¹¹ Tím se samokontrolní orgán liší od nátlakových skupin (*pressure groups*).

Poslední částí definice je pojem „kontrola“, který v sobě nese preventivní a represivní dohled nad činností tisku, jehož cílem je zabránit a omezit nežádoucí chování. Proto sem nepatří zájmové organizace, které zastupují profesní sdružení a pouze prosazují své

⁸ WIEDEMANN, Verena A.-M. *Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung*. s. 20

⁹ WIEDEMANN, Verena A.-M. *Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung*. s. 20

¹⁰ Die Presseräte der Welt: Struktur, Finanzbasis und Spruchpraxis von Medien-Selbstkontrollereinrichtungen im internationalen Vergleich

¹¹ WIEDEMANN, Verena A.-M. *Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung*. s. 23

požadavky dovnitř a navenek¹². Jak si Wiedemannová dále všímá, autoři, kteří v minulosti definovali dobrovolnou samokontrolu, brali v potaz pouze tiskové rady či orgány, které zastřešovaly ostatní tištěná periodika, a zcela tak ignorovali interní redakční mechanismy, které mohou být alternativou k institucionální samokontrolě skrze tiskové rady. Autorka proto následně nabízí vlastní definici a dochází k závěru, že:

„Dobrovolná samokontrola tisku je souhrn dobrovolně nařízených pravidel a způsobu chování, které jsou uznávané a dobrovolně uložené tiskem či částí tisku, slouží k zamezení zneužití moci jednotlivými tiskovými orgány nebo jejich zástupci a ospravedlňují mimořádnou odpovědnost svobodného tisku vůči veřejnému zájmu.“¹³

Pokusy o taxativní definování samokontroly a jejích forem, které byly popsány výše, ale podle Olivera Suhra představují nebezpečí. Autor se domnívá, že taková vymezení mohou být vytvářena předporozuměním (Vorverständnis) právního rámce dané země či dokonce obsahovat účelové úvahy a hodnocení.¹⁴ Aby se tyto obavy vyvážily, nabízí Suhr zahrnout do definice i sporné případy a kombinované formy tiskových rad.

„Proto by měla být samokontrola tisku definována velmi obecně jako kontrola tištěných médií, která je vykonávána nakladateli a novináři na základě vlastních definovaných pravidel.“¹⁵

¹² WIEDEMANN, Verena A.-M. *Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung*. s. 23

¹³ WIEDEMANN, Verena A.-M. *Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung*. s. 24

¹⁴ SUHR, Oliver. *Europäische Presse-Selbstkontrolle*. s. 23

¹⁵ SUHR, Oliver. *Europäische Presse-Selbstkontrolle*. s. 23

3. Historie legislativní regulace a počátky svobody tisku

Periodika byla a jsou jedním z nejdůležitějších činitelů, které se zapojují do procesu formování veřejného mínění. Kdo ale hlídá samotná média? Svoboda slova poskytuje v dnešní době sdělovacím prostředkům nebývalou volnost. Často ale naráží na svobodu jednotlivce či ji přímo porušuje. I z důvodu vymezení etických mantinelů a ochrany osobnosti začaly ve dvacátém století po světě vznikat autoregulační normy, které jsou snahou o doplnění a zároveň omezení vnějšího vlivu a regulačních snah ze strany státu. Podmínkou pro to, aby média mohla sama sebe kontrolovat, je ale záruka svobody slova. Podobně jako v celé Evropě ani v Německu nebyl tento předpoklad dlouho splňován.

3.1. Německá říše (1871 – 1918)

18. ledna 1871, ještě před koncem války s Francií, byla v zrcadlovém sále versailleského zámku slavnostně vyhlášena Německá říše. Císařskou korunu si po přemlouvání nasadil pruský král Vilém I. Po třech vyhraných válkách¹⁶ tak říšský kancléř Otto von Bismarck „krví a ocelí“ sjednotil pod vedením Pruska ostatní malé státy. Mír, který Německo s Francií v květnu téhož roku podepsaly, zaručoval mladé říši příjem z válečných reparací ve výši 5 miliard franků. Rychle zaplacené reparace mnohonásobně převýšily obíhající hotovost a byly hlavním klíčem hospodářského rozvoje, který země v prvních poválečných letech zažívala. Zakládaly se banky a těžký průmysl byl vzhledem k rychle se budující infrastruktuře na vzestupu. Přehnaná ekonomická očekávání způsobená rychlým přílivem kapitálu vedla ale už v roce 1873 k celosvětové hospodářské krizi a propadu na burze. Firmy končily v konkurzech a banky krachovaly. Deprese trvala skoro do konce století.

V roce 1874 byl schválen říšský tiskový zákon, který zakazoval cenzuru a formálně poskytoval ochranu proti zásahům ze strany státu. V ústavě ale záruky svobody projevu stále chyběly. Účinnost tiskového zákona navíc připouštěla omezení na základě běžných, dodatečně schválených zákonů. Norma nicméně odstranila preventivní opatření, jakými byly nucené kauce a koncese. Podle § 4 nemohlo být oprávnění na vydávání a prodej tiskovin odebráno státní správou ani soudním rozhodnutím. § 30 zase zakazoval zvláštní zdaňování

¹⁶ Válka s Francií byla poslední ze série tří válek, které měly sjednotit německé země bez účasti Rakouska.

tiskovin, což znamenalo faktické odstranění kolokovací daně¹⁷. Říšský zákon také zaváděl funkci odpovědného redaktora, který byl v případech porušení zákona trestán. Toho využívala například redakce Ullsteinova deníku *Berliner Zeitung*, která často kritizovala kancléře Bismarcka a bojovala za rozšíření svobod. Noviny proto platily člověka, který si za redakci udělované tresty odpykával¹⁸.

Zákon ilustruje proměnu v myšlení na cestě od absolutismu k demokracii. Už neplatilo, že se stát musí bránit před nebezpečím ze strany tisku, ale naopak, že se musí bránit svoboda slova před snahou o poučování ze strany státních orgánů¹⁹. V roce 1878 využil Otto von Bismarck možnosti omezit působnost zákona k potlačení socialistických a sociálnědemokratických hnutí a odborů. Jako záminka mu posloužily dva atentáty na císaře Viléma I. Byť s nimi sociální demokraté neměli nic společného, hlasy konzervativců a národních liberálů byl v německém Reichstagu přijat tzv. *Sozialistengesetz*. Zákon zakazoval veškerá levicová sdružení, pořádání slavností a nezapomínal ani na tisk. Platnost právní normy byla postupně prodlužována až do roku 1890. Další omezení svobody projevu pak přinesla armádní cenzura během první světové války.

3.2. Výmarská republika (1918 – 1933)

9. listopadu 1918 byla vyhlášena republika, která podle parlamentního zasedání v Goetheho rodném městě dostala označení výmarská. V únoru se pak prvním říšským prezidentem stal sociální demokrat Friedrich Ebert a říšským kancléřem jeho spolustraník Philipp Scheidemann. Koncem června 1919 byla podepsána versailleská mírová smlouva, která za jediného viníka světové války označovala Německo. Vítězné mocnosti vnutily poražené zemi dokument, aniž by předtím německé delegaci umožnily ho projednat. Veškeré námítky mohly být podány pouze písemnou formou. Německo muselo po výhrůžkách ohledně vojenského obsazení země dokument podepsat. Smlouva z Versailles se pro budoucí roky stala mýtem a stigmatem celého národa. Mladá demokracie musela od začátku čelit útokům pravicových i levicových radikálů. Potlačení pokusů o destabilizaci už beztak křehké

¹⁷ FRITSCH, Bernhard. *Das Problem der inneren Pressefreiheit aus Sicht der Berufsverbände*. 1994 [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <<http://members.aol.com/bernie008/ipf/jump32.htm>>

¹⁸ PROKOP, Dieter. *Boj o média*. s. 213

¹⁹ FRITSCH, Bernhard. *Das Problem der inneren Pressefreiheit aus Sicht der Berufsverbände*. 1994 [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <<http://members.aol.com/bernie008/ipf/jump32.htm>>

situace končila většinou krvavě. Ekonomickou situaci stěžovaly i reparace, které byly v roce 1921 vypočítány na 132 miliard marek.

31. července 1919 je přijata nová ústava, která kromě nového uspořádání přináší poprvé i ústavní zakotvení svobody projevu. Článek 118 doslova říkal:

„Každý Němec má v rámci obecných zákonů právo svobodně vyjadřovat svůj názor slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jinou formou. Tomuto právu nesmí bránit žádný pracovní nebo jmenovací vztah a nikdo ho nesmí zkrátit, když tohoto práva využívá. Cenzura je nepřípustná, pro filmy se ale mohou zákonem být přijata odlišná ustanovení. Také jsou přípustná zákonná opatření k boji proti brakové a špinavé literatuře stejně jako na ochranu mládeže při veřejných divadelních představeních a vystoupeních.“²⁰

Článek sice neobsahoval pojem svoboda tisku, zajišťoval však podmínky pro žurnalistickou práci, aniž by byla od počátku preventivně znemožňována. Podle Nicole Dietrichové ale měla tehdejší představa do dnešního pojetí svobody slova ještě dost daleko.²¹ Politická situace se navíc začala záhy radikalizovat a vláda se jí snažila čelit i omezeními svobody tisku.

V této neklidné době se objevují první snahy o vytvoření instituce, která by měla na starost tiskovou samokontrolu. Už roku 1918 vypracoval Říšský spolek německého tisku (Reichsverband Deutsche Presse – RVDP²²) návrh, který měl upravovat společenské vztahy mezi novináři a vydavateli, kteří se sdružovali ve Spolku zaměstnavatelů německého novinového průmyslu (Arbeitgeberverband für das deutsche Zeitungsgewerbe). Dietrichová uvádí, že podklad počítal také se založením tiskové komory, ve které by byli zastoupeni novináři i vydavatelé novin. Sídlit měla při vrchním zemském soudu. Komora by řešila právní

²⁰ **Artikel 118:** Jeder Deutsche hat das Recht, innerhalb der Schranken der allgemeinen Gesetze seine Meinung durch Wort, Schrift, Druck, Bild oder in sonstiger Weise frei zu äußern. An diesem Rechte darf ihn kein Arbeits- oder Anstellungsverhältnis hindern, und niemand darf ihn benachteiligen, wenn er von diesem Rechte Gebrauch macht. Eine Zensur findet nicht statt, doch können für Lichtspiele durch Gesetz abweichende Bestimmungen getroffen werden. Auch sind zur Bekämpfung der Schund- und Schmutzliteratur sowie zum Schutze der Jugend bei öffentlichen Schaustellungen und Darbietungen gesetzliche Maßnahmen zulässig.

²¹ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 7

²² Říšský spolek německého tisku vznikl už 20. listopadu 1910 jako odborová organizace novinářů. Jeho význam byl až do roku 1919 zanedbatelný. Teprve po vzniku Výmarské republiky a přenesení sídla do Berlína začíná organizace získávat větší počet členů.

otázky týkající se novinářství. V případě pracovních sporů měla mít funkci rozhodčího soudu a při porušení důstojnosti povolání by mohla v rámci komory oběma stranám odebrat volební právo. Návrh ovšem jasně nedefinoval právní postavení komory. Na jednu stranu totiž nepředpokládal povinné členství či státní dohled, na druhou stranu ale měla komora rozhodovat o všech tiskovinách a mediálních pracovnících. Hlavní snahou totiž bylo zavést co nejefektivnější samokontrolu tak, aby se veškerá opatření ze strany státu stala nadbytečná²³. Návrh byl podán u říšského soudu, revoluce ale jeho projednání znemožnila.

Říšský spolek německého tisku (RVDP) o právní regulaci usiloval i po vzniku Výmarské republiky. V roce 1921 inicioval založení společné pracovní skupiny německého tisku, která by bez zásahů shora jednala o sociálních otázkách. Vyjednávání ale skončila bez úspěchu, RVDP proto o tři roky (1924) později přichází s návrhem novinářského zákona, který měl rozšířit pravomoci již dříve zamýšlené tiskové komory. Navrhovaná podoba měla umožňovat především vlastní iniciativu orgánu (a také ji předpokládala), který by mohl jednat z vlastního podnětu a při porušení novinářských povinností udělovat napomenutí²⁴. K dalším pravomocem mělo patřit právo rozhodovat o dalším profesním působení novináře, respektive jeho zákazu, a to i doživotním. V roce 1924 přišla s návrhem zákona, který bral v potaz i návrh RVDP, i vláda. Kromě toho ale předpokládal, že na dodržování pracovních povinností redaktora bude dohlížet redakční komora ustanovená ve formě veřejné společnosti. Předsedou komory se soudní rozhodovací funkcí měla být nezávislá osoba, která nesměla být novinářsky ani vydavatelsky činná²⁵. Sdružení mělo mít nejen možnost, ale přímo povinnost zakročit proti novinářům, kteří by třeba jen náznakem porušili své zákonné pracovní povinnosti.

Navrhovaná norma s sebou přinášela sankce, které mohla komora využít. Patřily mezi ně napomenutí, důtka či peněžní trest až do výše 3000 říšských marek. Jako nejpřísnější postih bylo navrženo dočasné či trvalé odejmutí volebního práva v rámci komory a nakonec dočasné nebo trvalé prohlášení o nezpůsobilosti k výkonu novinářského povolání. Nakladatelé, kteří by takové redaktory přesto zaměstnali, by byli zbaveni aktivního i pasivního volebního práva uvnitř komory.

²³ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 7

²⁴ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 7

²⁵ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 8

Nicole Dietrichová dále připomíná, že i když by se mohl model zdát jako demokratický a transparentní, panovaly mezi novináři i vydavateli obavy ohledně výkonu pravomocí nezávislého rozhodčího. Zástupci profesí měli strach z pokusů o státní dohled nad předsedou komory. V reakci na vládní návrh proto oba zájmové svazy v rámci společné pracovní skupiny navrhli tarifní smlouvu, služební smlouvu a další smlouvy, které upravovaly naléhavé sociálněpolitické otázky.

Na konci dvacátých let 20. století se v Německu výrazně zhoršila hospodářská i politická situace. Nezávislý tisk tak musel stále častěji čelit pokusům o ovlivňování obsahu, které měly právní podklad v zákoně o ochraně republiky. Pod vlivem nové hrozby ztráty nezávislosti tisku se v Říšském spolku německého tisku začalo diskutovat o tom, v jaké právní formě by měly tiskové komory účinnou možnost bránit se pokusům o ovlivňování, aniž by se musely samy podřídit státnímu dohledu²⁶. Než ale debata přinesla jakýkoli výsledek, vše se změnilo. S nástupem Adolfa Hitlera k moci se veškeré snahy tisku o zajištění nezávislosti na více než dvanáct let zastavily.

3.3. Třetí říše (1933 – 1945)

Hitlerův nástup k moci nebyl nijak nečekaný ani překvapivý. I přesto, že byl 9. listopadu 1923 po neúspěšném puči v Bavorsku zatčen a Národněsocialistická německá strana pracujících (NSDAP) rozpuštěna, už v roce 1925 se dostal na svobodu. V německých soudech totiž v té době stále zasedali konzervativní a pravicově smýšlející soudci, kteří rozhodovali už za Německé říše. Za podobné přečiny tak levicoví extrémisté dostávali daleko tvrdší tresty než pravicoví radikálové, což bylo dáno zakořeněnými obavami, že by se v Německu mohlo odehrát něco podobného jako v roce 1917 v Rusku, kdy bolševici svrhli carský režim a ustanovili vládu proletariátu. Tento strach nejen že nahrával radikální pravici, ale zároveň oslaboval umírněné demokraty, kteří po několika pokusech o stabilizaci ekonomiky vyčerpali alternativy pro sestavení vlády. Voliči dali svoji frustraci opakovaně najevo v parlamentních volbách ve 30. letech. Volební výsledky si NSDAP pojistila i terorem, o který se v ulicích německých měst postaraly jednotky SA (Sturmabteilung – úderný oddíl).

²⁶ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 8

Hned v prvním půlroce po svém jmenování kancléřem 30. ledna 1933 dokázal Hitler odstranit své politické protivníky a potenciální nepřátele z blízkého okolí. Poté už mohl začít shromažďovat moc do svých rukou a „glajchšaltovat“ veškeré struktury společenského života. Úvahy o jakékoli nezávislé samokontrolě tak přestaly mít smysl. Místo toho přišla centralizovaná regulace. Ještě v tomtéž roce byl vydán říšský zákon o kulturní komoře²⁷. Veškerá kontrola nad působením v oblasti kultury měla automaticky přejít do rukou říšského ministra propagandy. Joseph Goebbels tak mohl rozhodovat o tom, kdo smí a kdo nesmí v odvětví působit. Novinářská činnost byla později ještě upravena zákonem o šéfredaktorech (tzv. Schriftleitergesetz²⁸). Norma byla jedním z nejdůležitějších nástrojů, který sloužil ke „zglajchšaltování“ tisku.

V odůvodnění zákona stálo:

„Tisk je prostředkem duševního působení na národ, je především také státním a národním vzdělávacím prostředkem, jako jsou škola, rozhlas, divadlo, film. Ve své podstatě je tudíž veřejnou institucí (...).“

Norma stanovovala, kdo se mohl stát šéfredaktorem a jaké byly jeho úkoly²⁹:

§ 5 – Šéfredaktorem může být pouze ten, kdo:

1. vlastní německou říšskou příslušnost
2. neztratil občanská čestná práva a schopnost zastávat veřejné úřady
3. je árijského původu a není ženatý/provdaný za osobu neárijského původu

§ 14 – Šéfredaktor je především zavázán vyhýbat se v novinách všemu:

1. co se šíří zjiště a pro veřejnost klamavým způsobem
2. co je příhodné pro oslabení síly Německé říše navenek nebo uvnitř, společné vůle německého lidu, německé branné schopnosti, kultury nebo hospodářství, či zranění náboženského cítění jiného člověka

²⁷ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 8

²⁸ Zákon byl schválen 4. října 1933 a v platnost vstoupil 1. ledna 1934.

²⁹ Schriftleitergesetz. 1933 [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <http://de.wikipedia.org/wiki/Schriftleitergesetz>

3. *co je proti cti a důstojnosti Němce*
4. *co protiprávně poškozuj e čest nebo zraňuje národ jiného člověka, škodí jeho pověsti, zesměšňuje ho a opovrhuj e jím*
5. *co je z jiných důvodů nemravné*

Nacistický režim tak hned na začátku svého působení vybu doval právní půdu pro regulaci novinářských obsahů a mohl na základě personálních a politických podmínek jasně vydělit, kdo se mohl postavit do čela novin a kdo naopak ne. První nezbytnou podmínkou bylo zapsání se do pracovní listiny Říšské tiskové komory, která spadala pod Říšskou kulturní komoru. Samotný zápis na listinu ale nebyl automatický. Zájemce musel předložit doklad o ročním odborném vzdělání v oboru, ale i prokázat „politickou spolehlivost“ a árijský původ.³⁰ V důsledku platnosti zákona muselo odvětví opustit na 1 300 novinářů. Mnoho novin, především liberálních, bylo nuceno úplně pozastavit svoji činnost.

Dietrichová dále uvádí, že zákon (Schriftleitergesetz) mimo jiné zřizoval pracovní soudy, jejichž členy nominovalo ministerstvo propagandy. Členové soudů mohli, stejně jako ministr propagandy, na základě generální klauzule vyškrtnout osoby z tzv. pracovní listiny (Berufsliste) a tím jim znemožnit působení v tisku. Na základě dalších nařízen í (Ammann-Verordnungen) byly definovány i podmínky pro provoz nakladatelství, které z podnikání vylučovaly náboženské či zájmové skupiny a také určité formy společností. „Nepřátelským“ nakladatelstvím bylo znemožněno přizpůsobit se novým normám. Majitelé tak byli donuceni své podniky prodat, a to za symbolické odstupné. Vyvlastňování snížilo počet vydávaných periodik od Hitlerova uchopení moci do roku 1944 z počtu 4703 na 977³¹. Veškerou kontrolu nad tiskem měl přitom nacistický režim pevně ve své moci. Bernard Fritsch odkazuje na Waltera Hagemanna, podle kterého na konci druhé světové války patřilo 82,5 procent německého tisku firmě, jejímž jediným vlastníkem byla NSDAP³².

³⁰ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 9

³¹ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 9

³² FRITSCH, Bernhard. *Das Problem der inneren Pressefreiheit aus Sicht der Berufsverbände*. 1994 [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <<http://members.aol.com/bernie008/ipf/frbedin3.htm>>

3.4. Poválečná epocha

Po prohrané válce se život v Německu zredukoval na čtyři D - denacifikaci, demilitarizaci, demokratizaci a decentralizaci³³. Společnost hledala nové definice a způsoby, jak narovnat zprofanované a zneužitě normy. To se týkalo i sdělovacích prostředků, které byly jedním z hlavních pilířů nacistického režimu. Ani v období těsně po válce nebyla samokontrola médií potřeba. Spojenci se báli, že nacistické myšlenky kapitulací Německa zcela nevytizely, a tak nařídili úplný zákaz tisku. Dietrichová dodává, že později byl vytvořen licenční systém, který měl zajistit, že se tisk dostane do ruky jen těm, kteří dokázali přesvědčit spojence o své důvěryhodnosti. Se vznikem Spolkové republiky Německo 23. 5. 1949 se zákaz publikování i licenční systém zrušily a tím se fakticky znovu obnovila svoboda tisku³⁴. Fritsch ve své práci cituje Kurta Koszyka³⁵, který tvrdí, že okupační síly do září 1949 udělily licenci 165 novinám. Do konce roku jich přitom vzniklo dalších 587.

3.4.1. 50. léta a založení Německé tiskové rady

23. května 1949 vstupuje v platnost nová ústava (Grundgesetz) Spolkové republiky Německo. V článku 5, který má sloužit především jako ochrana před státními zásahy, zakotvuje svobodu projevu a zároveň stát zavazuje ji chránit. Občanům zároveň dává právo být svobodně informován:

(1) *„Každý má právo se svobodně vyjádřit a šířit svůj názor slovem, písmem a obrazem a nebýt omezován ve vzdělávání se z obecně přístupných pramenů. Svoboda tisku a svoboda informování rozhlasem a filmem je zaručena. Cenzura je nepřijatelná.“*

(2) *„Tato práva mají svá omezení v předpisech obecných zákonů, zákonných usneseních na ochranu mládeže a v právu na osobní důstojnost.“*

³³ Některé zdroje jako čtvrté „D“ uvádějí dekartelizaci či demontáž.

³⁴ Fakticky k tomu došlo zákonem číslo 5, který dne 21.9.1949 vydala Spojenecká vysoká komise.

³⁵ FRITSCH, Bernhard. *Das Problem der inneren Pressefreiheit aus Sicht der Berufsverbände*. 1994 [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <<http://members.aol.com/bernie008/ipf/frbedin3.htm>>

(3) „Umění a věda, výzkum a vzdělání jsou svobodné. Svoboda vzdělání nezprošťuje věrnosti k ústavě.“³⁶

V březnu 1952 předkládá německé ministerstvo vnitra návrh spolkového tiskového zákona³⁷, který měl zákonodárcům umožnit nařizovat tisku rámcové předpisy. Návrh počítal s vytvořením tiskových výborů na zemské i spolkové úrovni, které by se skládaly ze čtyř novinářů a stejného počtu zástupců nakladatelů jmenovaných zájmovými skupinami. Zemská vláda by pak do výboru jmenovala předsedu a jeho zástupce z řad výkonných soudců. Výbor neměl dohlížet pouze na dodržování svobody tisku. Předloha zákona počítala s tím, že by se staral i o dodržování pracovních povinností, a v případě jejich těžkého porušení vydal veřejné napomenutí³⁸. V případě opakovaného těžkého porušení by výbor mohl požádat soud o zákaz činnosti pro provinilce až na dobu pěti let.

Vládní návrh zákona narazil na jednohlasný odpor a nevoli mezi zástupci tisku, kteří v krocích exekutivy viděli pokus kontrolními orgány nepřímo ovlivňovat informování. Reakce byly natolik silné a odmítavé, že se ministerstvo ani nepokusilo návrh pozměnit a raději jej stáhlo³⁹. Kritické odmítnutí ze strany novinářů ale bylo pro některé překvapením. Německý svaz novinářů (Deutscher Journalistenverband - DJV⁴⁰) totiž na konci roku 1950 sám podal návrh zákona, který počítal se zřízením samosprávného orgánu, jež by mohl pomocí sankčního systému vymáhat dodržování pracovních podmínek od všech, kdo působí

³⁶ Grundgesetz, Artikel 5:

(1) Jeder hat das Recht, seine Meinung in Wort, Schrift und Bild frei zu äußern und zu verbreiten und sich aus allgemein zugänglichen Quellen ungehindert zu unterrichten. Die Pressefreiheit und die Freiheit der Berichterstattung durch Rundfunk und Film werden gewährleistet. Eine Zensur findet nicht statt.

(2) Diese Rechte finden ihre Schranken in den Vorschriften der allgemeinen Gesetze, den gesetzlichen Bestimmungen zum Schutze der Jugend und in dem Recht der persönlichen Ehre.

(3) Kunst und Wissenschaft, Forschung und Lehre sind frei. Die Freiheit der Lehre entbindet nicht von der Treue zur Verfassung.

³⁷ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 10

³⁸ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 10

³⁹ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 10

⁴⁰ Německý svaz novinářů (DJV) byl založen v roce 1949 a je kombinací odborového a profesního svazu. Od roku 1950 uzavírá tarifní dohody ve všech médiích a dohlíží na jejich dodržování. V současné době zastupuje asi 40 000 novinářů po celém Německu.

v tisku. Samotný návrh byl velice sporný i v rámci svazu novinářů. Po důkladné diskuzi ale byl nakonec přijat. Novinářská obec očekávala především vyjasnění vztahu mezi nakladatelem a redaktorem. Na oplátku byl svaz ochoten vyhovět přání státu na legislativní zakotvení samokontrolního orgánu. Až na způsob jmenování předsedy byl vládní návrh ve své podstatě shodný s novinářským, přesto byl odmítnut⁴¹. Tehdejší ministr vnitra Robert Lehr⁴² k tomu poznamenal:

„Zjistil jsem, že očividně ani v tomto případě není totéž, když dva říkají totéž.“

Na rozdíl od novinářů odmítaly profesní svazy vydavatelů novin a časopisů jakýkoli zákonem zakotvený orgán, který by se staral o samokontrolu tisku. Bližší jim byl model na dobrovolné bázi. Takže jakmile byl vládní návrh stažen, stala se myšlenka dobrovolné samokontroly tisku opět aktuální.

V Německém svazu novinářů (DJV) mezitím převážil názor, že samokontrolní instituce nemusí být nutně vázána zákonem upravujícím svobodu tisku. Naopak, orgán by mohl být fórem řešícím způsoby omezení před nechtěným vměšováním ze strany státu. Vzniklo proto grémium, které mělo navenek hájit zájmy tiskových pracovníků a zároveň se zabývat morálními prohřešky německého tisku⁴³. Vzorem byl model, podle kterého tiskové spolky ve Spojeném království v roce 1953 na popud parlamentu založily tamní tiskovou radu (General Council of the Press). Od roku 1954 proto novináři a nakladatelé jednali o možnosti vytvořit dobrovolnou samokontrolní instituci i v Německu. Na podzim roku 1956 jejich debaty uspíšily obnovené snahy zákonodárců zákonem bojovat proti žurnalistice postavené na senzaciích a skandálních odhaleních. Úmysl přinutil Německý svaz novinářů (DJV) a Spolkový svaz německých vydavatelů novin (Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger – BDZV⁴⁴), aby svá jednání dotáhli ke hmatatelnému výsledku. 20. listopadu 1956 oba svazy oficiálně zakládají Německou tiskovou radu (Deutscher Presserat) - instituci, která se bude

⁴¹ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 11

⁴² Robert Lehr (*1883 Celle, † 1956 Düsseldorf) po druhé světové válce spoluzakládal CDU. Funkci ministra vnitra v kabinetu Konráda Adenauera zastával od roku 1950 do roku 1953.

⁴³ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 11

⁴⁴ Spolkový svaz německých vydavatelů novin vznikl 14. července 1954. V současné době zastřešuje 320 deníků s nákladem přes 20,6 milionů výtisků a 14 týdeníků s nákladem přes 1 000 000. Od roku 2000 sídlí v Berlíně.

v průběhu následujícího půlstoletí snažit o vymezení a zakotvení základních principů novinářské etiky v Německu.

3.4.2. První roky Německé tiskové rady

Rada se v samém počátku skládala z pěti novinářů a pěti zástupců nakladatelů. Prvním mluvčím se stal Rupert Giessler z Německého svazu novinářů. V roce 1957 se k Radě připojil třetí subjekt, Svaz německých vydavatelů časopisů (Verband Deutscher Zeitschriftenverleger – VDZ⁴⁵). Rozšíření s sebou přineslo nutnost upravit rozložení členů v grémium. Počet se zvýšil na dvojnásobek. Nově měli novináři nárok na deset míst, každý z vydavatelských svazů pak na pět zástupců. Poměr mezi zájmovými skupinami tak zůstal zachován. Ke konci roku je prvním tajemníkem Německé tiskové rady zvolen baron Egon von Mauchenheim. O rok později 10. prosince 1958 rada schvaluje svůj první jednací řád.

3.4.3. Cíle Německé tiskové rady v 60. letech a aféra kolem časopisu Spiegel

V roce 1960 vstoupila do Německé tiskové rady odborová Německá unie novinářů (Deutsche Journalisten-Union – dju⁴⁶). Počet členů rady se už ale neměnil. Instituce se tak ustálila na čtyřech zřizovatelských organizacích, z nichž každá měla po pěti zástupcích. Úkoly, které si grémium uložilo, byly velice pestré. Rada měla chránit a hlídat svobodu tisku, zajistit volný přístup ke zpravodajským zdrojům, určovat a odstraňovat narušení v tisku, sledovat vývoj struktury německého tisku a zabránit vzniku koncernů a tiskových monopolů, které by mohly ohrozit svobodu a názorovou pestrost. Stejně tak měla rada hájit a zastupovat tisk před vládou, parlamentem, ale i veřejností⁴⁷. Až do konce šedesátých let se hlavním cílem rady stala ochrana pozice tisku před snahami o státní dohled. V plnění tohoto úkolu byla instituce vnitřně jednotná, což přispělo k úspěchu. Zástupce všech čtyř garantů spojovaly společné zájmy. Podpory se organizaci dostávalo i od veřejnosti.

⁴⁵ Svaz byl založen v roce 1929 a v současnosti sdružuje asi 400 nakladatelství s objemem 3 000 časopisů.

⁴⁶ dju je součástí odborové organizace ver.di (Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft), která sdružuje odborové organizace poskytovatelů služeb. V březnu 2007 se unie spojila se zástupci skupin rozhlasu, filmu a audiovizuálních médií (RFAV). Vznikla tak nová oborová skupina sdružující pracovníky všech forem médií.

⁴⁷ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 12

Dokládá to i aféra, která se v roce 1962 rozpoutala kolem hamburského týdeníku Der Spiegel. Ve svém 41. čísle, které vyšlo 10. října, přinesl materiál o vojenském cvičení Severoatlantické aliance, které mělo simulovat atomový útok a následnou sovětskou ofenzívu. Operace Fallex 62 (fall exercise '62 – podzimní cvičení '62) ukázala, že německý Bundeswehr není na podobný scénář vůbec připraven. Autor Conrad Ahlers proto ve svém článku „Bedingt abwehribereit“ (Podmínečně připraveni k obraně) kritizoval ministerstvo obrany v čele s tehdejšími předsedou CSU Franzem Josefem Straußem. O den později podává plukovník ve výslužbě Friedrich von der Heydte na redakci časopisu trestní oznámení za vlastizradu. 23. října vydává státní zastupitelství příkaz k zatčení některých redaktorů, včetně autora článku Ahlerse a šéfredaktora Rudolfa Augsteina.

V pátek 26. 10. večer po deváté hodině večer obsazuje asi padesát policistů redakční prostory Spiegelu v Hamburku. Začínají domovní prohlídky a jsou zatčeni první redaktoři. Autora článku Conrada Ahlerse a jeho ženu zatkla na dovolené ve Španělsku tamní policie. Opozice krok odsoudila, protože v té době zemi stále vládl diktátor Francisco Franco.

27. října se na policii dobrovolně přihlásil Rudolf Augstein a byl převezen do vyšetřovací vazby. Vyšetřovatelé začali prozkoumávat archiv Spiegelu s cílem zjistit Ahlersova informátora o aliančním cvičení. Redakce je na několik týdnů obsazena policisty. Franz Josef Strauß později přiznal, že měl na celé aféře a zatčení Ahlerse ve Španělsku svůj podíl, i když předtím tvrdil opak.

Postup úřadů vyvolal ve společnosti velkou nevoli a zároveň vlnu solidarity. Po celém Německu se konaly protesty proti policejnímu zásahu v redakci Spiegelu. Podpory se perzekuovaným novinářům dostalo od kolegů z ostatních redakcí. K ochraně svobody tisku vyzývá i Německá tisková rada. Kancelář Konrad Adenauer přesto ve Spolkovém sněmu postup obhajuje⁴⁸. V polovině listopadu odstupují na protest proti Straußovu postupu ministři za FDP z koaliční vlády. Pod tíhou veřejného mínění je donucen koncem měsíce rezignovat i Strauß. V nově sestaveném kabinetu se už neobjevil.⁴⁹

⁴⁸ Později se ukázalo, že ho jeho ministr obrany Franz Josef Strauß o průběhu celé akce detailně informoval.

⁴⁹ Absence Strauße v kabinetu byla podmínkou FDP, která zároveň donutila Adenauera, aby oznámil závazný termín svého odchodu z vlády.

Zatčení redaktoři byli postupně propouštěni. Nejdéle ve vězení strávil Rudolf Augstein, který byl propuštěn po 103 dnech. V roce 1965 odmítá Spolkový soudní dvůr (Bundesgerichtshof) zahájit hlavní líčení proti Augsteinovi a Ahlersovi s odůvodněním, že obsah inkriminovaného článku nepodléhá státnímu tajemství, a obvinění proto nemohou být stíháni za vlastizradu. Po rozsudku ještě podala redakce Spiegelu ke Spolkovému ústavnímu soudu stížnost pro porušení svobody tisku. Žaloba byla nakonec zamítnuta, protože z osmi soudců viděli postup státních úřadů jako narušení garantované svobody projevu pouze čtyři.

V následujících letech, kdy se začalo obecné chápání svobodného tisku ustalovat, začala Německá tisková rada více pracovat v oblasti majetkových vztahů. Rada se snažila čelit zvyšujícím se tendencím o koncentraci tisku a vypracovat návrhy na posílení rozhodovací pozice redakcí. V této etapě už bylo hledání společné řeči uvnitř rady daleko těžší než na počátku jejího fungování⁵⁰. Zájmy novinářských a vydavatelských sdružení totiž byly v této aktuální otázce zcela odlišné. Rozpor se významně podepisoval na hlasování a rozhodování rady, která vzhledem ke své nejednotnosti ztrácela funkceschopnost.

3.4.4. Nové výzvy a vznik Tiskového kodexu v 70. letech

V sedmdesátých letech se samokontrolní instituce zaměřila na zdokonalování obsahů tištěných periodik. Hlavní náplní práce skupiny bylo stanovovat a odstraňovat pochybení v tištěných médiích. V roce 1972 byla zřízena sedmičlenná komise pro stížnosti (Beschwerdeausschuss), jejímž úkolem bylo posuzovat porušování dobrých žurnalistických mravů. Pro jednotnou definici pravidel novinářského chování byly sepsány publicistické zásady (tiskový kodex), které měly vymezit rámec profesní etiky novináře. Kodex schválila i Německá tisková rada, která ho 12. prosince 1973 slavnostně předala tehdejšímu spolkovému prezidentovi Gustavu Heinemannovi. Od té doby je kodex hlavním měřítkem výboru pro stížnosti, který podle něho zkoumá dodržování etických zásad.

V roce 1976 je přijat zákon o zajištění nezávislosti komise pro stížnosti ustanovené Německou tiskovou radou. Stát v něm zaručoval radě roční fixní finanční podporu na provoz

⁵⁰ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*, s. 12

komise, která v počátcích dosahovala 80 tisíc marek.⁵¹ Stát si od komise sliboval především ulehčení práce soudů, které by bez její existence musely postupující případy řešit samy.

Snaha definovat zásady žurnalistické práce narážela uvnitř instituce na odlišné postoje novinářů a nakladatelů. Žurnalisté žádali, aby tištěné periodikum, které se dopustí prohřešku proti daným pravidlům, na svých stránkách dobrovolně otisklo veřejnou důtku. Většině nakladatelů se tento návrh nelíbil, a to i přesto, že se grémium Německé tiskové rady k takovému trestu uchýlovalo jen zřídka⁵². Dokládá to i statistika, podle které komise mezi lety 1972 a 1981 obdržela šest set stížností. Pouze v devětatřiceti případech rozhodl výbor o zveřejnění důtky. Ke skutečnému otištění došlo pouze v šesti případech. Neshody ohledně tohoto bodu přerostly v dlouhotrvající konflikt, který nezažehnilo ani postupné dosazování zkušených právníků jako nezávislých předsedů komise pro stížnosti.

3.4.5. Krize Německé tiskové rady v 80. letech

Koncem sedmdesátých let byly vydány dvě knihy Güntera Wallraffa, který v nich popisoval, jak pod falešnou identitou působil v bulvárním deníku Bild⁵³. Vyvolal tím bouřlivou diskuzi nejen uvnitř společnosti, ale i tiskové rady. Zástupci nakladatelů poukazovali především na prolomení redakčního tajemství, což odsuzovali. Novináře zase pobuřovaly popisované pracovní postupy bulvárního deníku⁵⁴. Tisková rada nejprve vydala usnesení, ve kterém Wallraffovi vytkla několikanásobné narušení tiskového kodexu. Poté se začala zabývat i námitkami, které vznesl Günter Wallraff⁵⁵. Po jejich přezkoumání udělila komise pro stížnosti Bildu šest veřejných důtek.

Novináři zastoupení v grémiu tiskové rady navíc usilovali o obecné odsouzení metod práce bulvárního listu. Požadavek ale neprošel, protože nenašel dvoutřetinovou podporu, která byla pro usnesení potřebná. Zástupci novinářů v tiskové radě proto vystoupili

⁵¹ V roce 2003 činil příspěvek na komisi ze státního rozpočtu 183 000 eur. Podle informací z internetových stránek Německé tiskové rady k 20. květnu 2007 činila dotace 178 000 eur.

⁵² DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 13

⁵³ *Der Aufmacher: Der Mann, der bei BILD Hans Esser war (1977) a Zeugen der Anklage (1979)*

⁵⁴ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 13

⁵⁵ Günter Wallraff (* 1. 10. 1942 Burscheid) je autorem mnoha nekonvenčních reportáží, na kterých pracoval v přestrojení. Kromě Hanse Essera na sebe v 80. letech vzal roli tureckého přistěhovalce Aliho Leventa.

s veřejným prohlášením, ve kterém tvrdě kritizovali nakladatele i redakci Bildu. Vystoupení žurnalistů pobouřilo nakladatelskou část rady, která se od postupu svých kolegů distancovala. Dohra aféry Wallraff zhoršila už beztak pošramocené vztahy uvnitř organizace. Nakladatelům navíc vadilo, že někteří zástupci novinářů současně zastávají vedoucí funkce v odborech či jsou dokonce z rozhlasu, pro který nebyla tisková rada vůbec zamýšlena. Novináři byli naopak nespokojeni, že se práce grémia stala vzhledem ke špatnému vývoji tisku těžkou a v mnoha případech i neefektivní⁵⁶.

Konflikt vyvrcholil na konci roku 1981, když se kolínský bulvární list Express odmítl podřídit nařízení tiskové rady a otisknout veřejnou důtku. Noviny přitom spadaly pod střechu nakladatelství vlastněného tehdejšími prezidentem Svazu německých vydavatelů novin (BDZV). Po velkém tlaku se sice Express k otištění odhodlal, žurnalisté už ale nebyli ochotní dále spolupracovat a hromadně opustili grémium rady. Fungování samokontrolní instituce tak bylo v následujících letech zastaveno. Po dobu nečinnosti vedli zřizovatelská sdružení (Trägervereine) složitá vyjednávání a hledali řešení krize. Do centra diskuzí se opět dostala otázka povinnosti vydavatelů otisknout veřejnou důtku.

Teprve v roce 1985 dosáhlo grémium dohody a mohlo začít opět pracovat. Při opětovném zahájení činnosti prošla Německá tisková rada organizačními a obsahovými proměnami, které byly výsledkem předchozí zkušenosti. Jednou ze snah bylo omezit napětí mezi jednotlivými svazy, které Radu zaštiťovaly. Z rozhodovacích pravomocí grémia byly vyjmuty ekonomické a tarifní otázky. Všichni účastníci se domluvili, že žádná ze čtyř organizací nesmí do orgánů nominovat předsedu vlastního svazu ani vedoucí úředníky. Novináře směli zastupovat pouze redaktori, kteří sami působili v tištěných médiích, či spolupracovníci vydavatele, kteří měli podíl na rozhodování o publicistické podobě periodik a jejich profilaci.⁵⁷ Místo nezávislého předsedy měl funkci po dobu jednoho roku střídavě vykonávat zástupce jednoho z garantů.

⁵⁶ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 13

⁵⁷ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 14

Pozornost tiskové rady se měla do budoucna ubírat především dvěma směry:

1. dbát na odstraňování profesních pochybení v tisku, čemuž měl pomoci nový postup při vyřizování stížností, které Německá tisková rada na obsah novin a časopisů dostávala
2. zajišťovat svobodu tisku a informací, což měla zaručit obhajoba zájmů před státem

V roce 1985 proto dochází k výrazné reformě struktury Německé tiskové rady. Změnil se především postup při zpracovávání stížností. Významných změn se dočkaly zásady etického kodexu a směrnice, které doplňují jednotlivé body kodexu. Německá tisková rada se vyjadřovala k návrhům nových tiskových zákonů ve spolkových zemích, ale třeba i k předlohám, které upravovaly dokumentaci tajné služby Stasi na začátku devadesátých let, spolkovému zákonu o ochraně dat či změně článku 13 základního zákona (ústavy).

Při opětovném zahájení provozu navrhoval Německý svaz novinářů (DJV) možnost, že by své zastoupení v radě měla i veřejnost. Ostatní zřizovatelské svazy ale návrh odmítly. Hlavní námitkou byla především neznalost problematiky ze strany laické veřejnosti. Zapojení další skupiny by navíc porušilo rovnovážný počet hlasů mezi nakladateli a novináři. Německou veřejnost nepustila Německá tisková rada do svých řad do dneška, i když některé evropské seberegulační instituce se zástupci veřejnosti počítají a mají s nimi dobré zkušenosti.

3.4.6. Znovusjednocení Německa

9. listopadu 1989 padá v Německu železná opona, která ve druhé polovině 20. století rozdělila jeden národ na dva. Východní Němci, především ti v Berlíně, se masově vydali k západním sousedům, aniž by se museli bát o svůj život. Už za necelý rok je Německo po čtyřiceti letech znovu jednotné. Voliči totiž dali přednost rychlejší variantě, kterou umožňoval článek 23 základního zákona. Berlín se opět stává hlavním městem Spolkové republiky, i když se mnozí poslanci vyjadřovali pro zachování hlavního města v Bonnu. Argumentovali mimo jiné i vysokými náklady na stěhování spolkových ministerstev. Částka, kterou musela Spolková republika na své znovusjednocení vydat, ale náklady na přesun úředníků z Bonnu do Berlína vysoce přesahovala. Západní spolkové země v následujících letech přispívaly na obnovu hospodářství a modernizaci infrastruktury u svých staronových spoluobčanů. V první

polovině devadesátých let dostaly východní země finanční injekci v řádu stovek miliard marek.

V reakci na znovusjednocení státu rozšiřuje Německý tisková rada pole své působnosti i na nové země. Ještě předtím v únoru 1990 přijímá nové znění směrnic. V srpnu pak poprvé vydává Černobílou knihu (Schwarzweißbuch), ve které přináší přehled svých výroků. Cílem publikace je poskytnout redakcím návod, jak správně postupovat při žurnalistické práci. V roce 1994 provedla policie prohlídky v redakcích několika deníků a týdeníku Focus. Tisková rada postup označila za překročení přiměřenosti zásahu a žádala rozšíření práva na ochranu svědků i na rešeršovaný materiál.

V roce 1996 Německá tisková rada přepracovává svůj kodex tak, aby byl pro uživatele přehlednější a praktičtější. Ve stejném roce slaví čtyřicet let od svého založení a zároveň vydává v pořadí druhou Černobílou knihu. Rada rozšířila pole své působnosti i na online média. Komise pro stížnosti se tak mohla do budoucna zabývat i stížnostmi na texty šířené v digitální podobě. Podmínkou projednávání ale byla identičnost textu s tištěnou podobou.

Koncem roku 1997 vystupuje instituce v souvislosti s chystaným zákonem o odposleších. Rada žádá poslance, aby zajistili vyjmutí novinářů a redakcí z tohoto zákona, který by podle ní ohrozil nejen informátory, ale i redakční důvěryhodnost. Poslanci nakonec na poslední chvíli žádosti vyhověli. Podobně úspěšná byla rada i v listopadu o dva roky později, když donutila ministra vnitra Ottu Schilyho stáhnout novelu zákona o ochraně dat.

3.4.7. Rozšíření pravomocí Německé tiskové rady a novelizace Tiskového kodexu

Další velkou proměnu zažila Německá tisková rada 16 let po předchozí „revoluci“. V roce 2001 na sebe samokontrolní orgán přebírá další úkol – ochranu redakčních dat. Tato potřeba vznikla v reakci na změny evropské směrnice o ochraně dat (95/46/ES). Německo muselo přijmout odpovídající kroky k zajištění celoplošné ochrany osobních dat zpracovávaných sdělovacími prostředky. Vláda původně chtěla, aby na ochranu dohlíželi jmenovaní redakční zplnomocněnci. To ale narazilo na odpor redakcí. Vláda nakonec souhlasila s předáním kontroly nad dodržováním směrnice do rukou tiskové rady, která opatření zohlednila v bodech 8 a 13 novelizovaného kodexu v roce 2001. Pro řešení

individuálních stížností týkajících se ochrany osobních údajů byl 6. března 2002 zřízen druhý výbor pro stížnosti.

2. března 2005 upravuje rada na žádost sdružení zdravotně postižených bod 12 a doplňuje ho o zákaz diskriminace postižených. V červnu téhož roku pak apeluje na redakce, aby přísně oddělovaly reklamu od redakční části a důsledně označovaly komerční sdělení. Poslední větší změny, které ale neměly takový rozsah jako ty z let 1985 a 2001, nastaly v roce 2006. Německá tisková rada oslavila padesát let od svého založení. Vrchní zemský soud v červenci stejného roku potvrdil nárok rady udělovat redakcím důtky a upozorňovat je na porušování zásad žurnalistické práce. 20. listopadu proběhla v berlínském Muzeu komunikace oslava výročí. Při této příležitosti byly do tiskového kodexu začleněny některé nové úpravy⁵⁸. Plénium také přepracovalo svůj jednací a řád pro stížnosti. Nový tiskový kodex pak byl stejně jako v roce 1973 předán spolkovému prezidentovi. Horst Köhler přítomné vyzval, aby kodex důsledně využívali, rychle reagovali na jeho porušování a tím pomáhali budovat důvěru mezi tiskem a veřejností.

⁵⁸ Více o posledních změnách v etickém kodexu v kapitole 5. **Tiskový kodex.**

4. Organizace a praxe Německé tiskové rady

4.1. Organizační struktura

Německá tisková rada je registrované sdružení (eingetragener Verein) – a tím pádem právnická osoba – postavené na čtyřech profesních subjektech, které ho formálně spravují a zaštiťují. Nakladatele zastupuje Spolkový svaz německých nakladatelů novin (Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger – BDZV) a Svaz německých vydavatelů časopisů (Verband Deutscher Zeitschriftenverleger – VDZ). Novináři jsou pak zastoupeni v Německém svazu novinářů (Deutscher Journalisten-Verband – DJV) a Německé unii novinářek a novinářů (Deutsche Journalistinnen- und Journalisten-Union – dju).

V roce 1985 založily BDZV, VDZ, DJV a dju sdružení garantů (Trägerverein). V době psaní práce má osm členů. Úkolem je zajistit organizační funkci tiskové rady. Sdružení se na veřejnosti zasazuje o svobodu tisku ve Spolkové republice a chrání prestiž tamního tisku.

Pokud se budeme v praxi bavit o Německé tiskové radě, budeme mít většinou na mysli její valnou hromadu (Plenum). Každý ze čtyř výše uvedených garantů do ní vysílá sedm zástupců. Plénum zasedá dvakrát ročně a za úkol má odstraňování pochybení v tisku a ochranu přístupu k informačním zdrojům. Ze svých řad volí členy obou komor komise pro stížnosti (Beschwerdeausschuss), která se zabývá zkoumáním individuálních žalob, které na obsah periodik přicházejí, a od roku 2001 také komise pro ochranu redakčních dat (Beschwerdeausschuss Redaktionsdatenschutz). Valná hromada v pravidelných intervalech také volí svého mluvčího, který reprezentuje radu na veřejnosti.

Všechna grémia mají po dohodě zřizovatelů paritní zastoupení nakladatelů i novinářů. Členové plní své funkce bez nároku na finanční odměnu. Zástupci se jmenují na dvouleté funkční období. Po dvou letech si všechny orgány znovu volí svá předsednictva.

4.2. Sdružení garantů (Trägerverein)

Každá ze čtyř zaštiťujících organizací za sebe nominuje dva členy. Jeden z nich je zástupcem organizace, druhý pak fyzická osoba pověřená či jmenovaná profesním svazem. Členská schůze se svolává nejméně jednou ročně. Na žádost jednoho ze zřizovatelů ale může být svoláno mimořádné zasedání. Členové ze svého středu volí dvojčlenné předsednictvo,

které má právo svolávat schůze, které jsou uzavřené. Platí zásada, že by předsednickou funkci měli střídavě zastávat nakladatel a v následujícím období zase novinář. Místopředseda by poté měl být z jiné zájmové skupiny než předseda. Panel je usnášeníschopný, pokud jsou na schůzi zastoupeny všechny organizace. Pokud některý ze zástupců vznesе výslovný protest, nemůže být usnesení přijato.

Mezi hlavní úkoly sdružení patří řízení a správa organizace, dohled nad financemi a obchodní vedení Německé tiskové rady. Poslední činnost provádí zastoupení, které sídlí v Bonnu. Stanovy umožňují členům sdružení garantů (Mitgliederversammlung):

1. volit předsednictvo
2. jmenovat a odvolávat obchodního zástupce (jednatele)
3. objednávat audity, sestavovat rozpočtový výhled
4. přijímat výroční zprávu předsednictva a auditorskou zprávu a na jejím základě odvolávat předsednictvo a obchodního zástupce
5. navrhopvat členům pléna Německé tiskové rady kandidáta na post mluvčího a jeho zástupce
6. ustanovovat a rozpouštět komise určené k plnění daných úkolů a volit jejich členy
7. nastavovat procedurální řády Německé tiskové rady a jejich výborů (komisí)
8. rozhodnout o rozpuštění sdružení

4.3. Německá tisková rada (plénum)

Grémium má podle posledních stanov z roku 2003 dvacet osm členů, které jmenují všichni čtyři garanti rovným dílem. Nakladatelé i novináři tak mají paritní zastoupení. Členové jsou formálně nezávislí na svých domovských organizacích, které je po dobu dvouletého mandátu nemohou odvolat. Svou funkci vykonávají bez nároku na odměnu a nejsou povinni platit žádné příspěvky. Organizace smějí jmenovat své zástupce i opakovaně na několik funkčních období. Na začátku svého prvního zasedání si Německá tisková rada volí na návrh členské schůze (sdružení garantů) svého mluvčího a jeho zástupce. Stejně jako v případě předsednictva platí, že by se ve funkci po volebním období měli střídát zástupci nakladatelských a novinářských organizací. Zástupce mluvčího by měl být přítom z opačné skupiny. Hlavním úkolem mluvčího je reprezentace Německé tiskové rady na veřejnosti.

Valná hromada se schází jednou za půl roku v Bonnu. Zabývá se základními otázkami, které se týkají zastupování zájmů tisku navenek⁵⁹. Plénum zveřejňuje postoje k aktuálním prohřeškům tiskové povahy, tím zároveň tlačí na jejich odstranění. Grémium pravidelně doplňuje a aktualizuje ustanovení tiskového kodexu, čímž zakotvuje normativní rámec pro řešení stížností v příslušných výborech. Vyjadřuje se k navrhovaným změnám zákonů, které se dotýkají tiskového průmyslu. Plénum je usnášeníschopné, pokud je shromáždění svoláno minimálně čtyři týdny před zasedáním a zúčastní se ho minimálně dvanáct členů. Pro schvalování závěrů je potřeba dvoutřetinové většiny přítomných, minimálně však deseti hlasů. Zasedání je neveřejné a jeho obsah je chráněn jako důvěrný.

Mezi hlavní zadání tiskové rady patří⁶⁰:

1. zjišťovat pochybení v tisku a pracovat na jejich odstranění
2. prověřovat stížnosti na jednotlivé noviny, časopisy nebo tiskové agentury a v odůvodněných případech vydávat napomenutí a důtky. Pravidlo platí i pro příspěvky šířené v digitální formě, které jsou identické s tištěnými a agenturními.⁶¹
3. vydávat doporučení a směrnice publicistické práce
4. zasazovat se o neomezený přístup ke zpravodajským zdrojům
5. po dohodě se zaštitovateli vystoupit proti trendům, které by mohly ohrozit svobodné informování a utváření veřejného mínění občanů
6. organizovat samoregulaci v oblasti ochrany osobních dat v redakcích, včetně preventivní ochrany dat a preventivního dohledu

4.4. Komise pro stížnosti a komise pro ochranu osobních dat

4.4.1. Organizační struktura komisí

Od března 2004 zasedá komise pro stížnosti (Beschwerdeausschuss) ve dvou komorách, z nichž každá má šest členů. Zasedá minimálně čtyřikrát ročně a obě komory mají právo vystupovat jménem celé komise. Při vyšším počtu stížností je ale možné přidat dvě zasedání navíc. Jednání je, stejně jako zasedání ostatních orgánů, veřejnosti nepřístupné

⁵⁹ Shromáždění se zasazuje o neomezovaný přístup k informačním zdrojům a hájí zájmy novinářů vůči státním zásahům.

⁶⁰ § 9 stanov viz příloha II

⁶¹ Identičností se rozumí úplná či částečná reprodukce sdělení.

a jeho obsah tajný. Každá z komor má své vedení, pro jehož obsazení platí stejné zásady jako u sdružení garantů a pléna. Členy komise vybírá Německá tisková rada, která zároveň jmenuje náhradníky, kteří se v případě absence řádných členů se všemi pravomocemi účastní zasedání komory. Výbor se zabývá obecnými stížnostmi, které se týkají porušení některého z bodů tiskového kodexu⁶². Mezi členy výboru jsou rovným počtem zastoupeni nakladatelé i novináři.

Od roku 2002 funguje v rámci instituce dobrovolné samokontroly druhý výbor – komise pro ochranu redakčních dat (Beschwerdeausschuss Redaktionsdatenschutz). Pracovní skupinu tvoří šest členů. Pět z nich se volí z grémia tiskové rady, šestého jmenuje Svaz vydavatelů inzertních tiskovin (Verband der Anzeigenblattverleger). I zde je dodržena početní rovnováha mezi zástupci novinářů a vydavatelů. Členové výboru by měli mít mimořádné znalosti o ochraně dat. Při vyřizování stížnosti postupuje výbor podle stížnostního řádu (viz příloha III), který je schválen plénem rady. Stejně jako první výbor má i tento dispozici čtyři náhradníky.

4.4.2. Proces vyřizování podnětů

Stížnost na redakční obsahy tištěných a online periodik, jsou-li identické s tištěnou verzí, může bezplatně podat každá fyzická či právnická osoba. Podnět musí být podán písemnou formou a v dopise musí být vysvětlen důvod jeho podání. Anonymní dopisy se nepřijímají. Stížnost by měla brát zřetel na aktuální znění tiskového kodexu a obsahovat kopii napadaného textu, název periodika a článku, datum vydání, číslo strany a nakonec bod kodexu, který byl podle stěžovatele narušen. Rada neprojednává podněty týkající se rozhlasu, nároků na odpověď a bolestné, inzerátů nebo reklamy.

Poté, co je stížnost k Německé tiskové radě doručena, přezkoumá ji předseda jedné z komor komise pro stížnosti a také zastoupení (Geschäftsstelle) rady v Bonnu. V případě, že je podnět zjevně neodůvodněný, pošle zástupce písemné vyrozumění o výsledku. V opačném případě si komise pro stížnosti (Beschwerdeausschuss) vyžádá stanovisko daného média⁶³, které má na reakci tři týdny. Samokontrolní instituce může taktéž zprostředkovat přímé

⁶² To znamená, že se komise nezabývá stížnostmi na porušení ochrany osobních dat.

⁶³ Stanovisko se vyžaduje pro posouzení opatření, které redakce v zájmu nápravy pochybení provedla. Německá tisková rada tak může v případech, kdy periodikum otisklo dopis čtenáře nebo svou chybu napravilo, ustoupit od uložení sankce.

jednání mezi zúčastněnými. Poté je stížnost projednána ve výboru. Závažnější případy mohou být projednávány v plénu.

Jednání, které probíhá ústně, se kromě členů a náhradníků komory může zúčastnit i předseda paralelní komory. Po předchozím nahlášení mohou být přítomni i členové grémia a jednatelského oddělení (Geschäftsstelle). V některých případech bývají pozvány i strany sporu. Pozvánka na zasedání komory se zasílá čtyři týdny předem. Čtrnáct dní před konáním musí zájemci potvrdit svoji přítomnost. Pokud se předmět stížnosti týká osoby, redakce či nakladatelství některého z členů, je kvůli předpojatosti z projednávání a následného rozhodování o věci vyloučen.

Na konci projednávání je stěžovateli zasláno písemné vyrozumění a v případě oprávněného podnětu a nutnosti přistupuje komise podle míry provinění k opatření. Nejmírnějším stupněm sankce, ke kterému může komise dospět, je upozornění (Hinweis). Dále může být uděleno napomenutí (Missbilligung). Druhým nejvyšším stupněm sankce je neveřejná důtka (nicht-öffentliche Rüge), u které se z důvodu ochrany postiženého nebo oběti ustupuje od požadavku na otištění. Nejzávažnější provinění trestá Německá tisková rada veřejnou důtkou (öffentliche Rüge), kterou je subjekt povinen otisknout.

Rada nemá právní pravomoci a je založena na dobrovolnosti. § 10 stanov a § 15 procedurálního řádu stížností (Beschwerdeordnung) nicméně členy zakládajících organizací zavazují k respektování a otištění rozhodnutí Německé tiskové rady v napadeném periodiku i tiskovinách jednotlivých svazů. Požadavek na zveřejnění je zpracován i do posledního bodu tiskového kodexu (viz Tiskový kodex v příloze I).

4.5. Financování

Provoz Německé tiskové rady je zajišťován ze dvou finančních zdrojů. Prvním z nich je dotace ze státního rozpočtu, kterou instituce samokontroly dostává na základě zákona o zajištění nezávislosti komise pro stížnosti ustanovené Německou tiskovou radou (Gesetz zur Gewährleistung der Unabhängigkeit des vom deutschen Presserat eingesetzten Beschwerdeausschusses) z roku 1976. Výše poskytované částky se přizpůsobuje ekonomické situaci a každoročně se vyplácí k prvnímu dubnu. Podle posledních dostupných údajů dosahuje současný příspěvek 178 000 eur. Druhým zdrojem financování jsou příspěvky

zakládajících organizací. Nakladatelé z této sumy hradí celých 75 %, novináři zbylou čtvrtinu. Aby byla zajištěna suverenita instituce vůči státu, nesmí podíl dotací ze státního rozpočtu překročit 49 % z celkových příjmů. Oblast ochrany redakčních dat je zajištěna z přímých příspěvků nakladatelů, kteří nejsou sdruženi v profesních svazech.

5. Tiskový kodex (Pressekodex)

Z pohledu profesní etiky můžeme vymezit asi sedm hlavních oblastí, které mohou být při výkonu novinářského povolání sporné:

- ochrana/narušování soukromí jednotlivce nebo skupin
- plagiátorství
- střet zájmů
- klamání
- osobní účast na zprávě
- úplatky
- zadržování informací

Německý Tiskový kodex (viz příloha I), který byl u příležitosti 50. výročí založení Německé tiskové rady novelizován, se skládá celkem z 16 bodů. Každý z bodů (Ziffern) se zabývá jednou publicistickou zásadou. Aby nedocházelo k jejich volnému výkladu, jsou body dále rozvíjeny a dovysvětlovány v navazujících směrnících (Richtlinien). Na rozdíl od českého etického kodexu Syndikátu novinářů chybí v německém kodexu výslovný zákaz plagiátorství.

Jelikož cílem práce není hloubková analýza etického kodexu, ale snaha poskytnout obecný přehled, jsou na následujících řádcích předloženy kompletní překlady bodů a komprimovaný výtah směrnic. Tato forma poskytuje čtenáři přehled o struktuře a základním výkladu směrnic, jejichž kompletní znění je k dispozici v příloze I.

5.1. Publicistické zásady Německé tiskové rady

Preamble

„Základním zákonem (ústavou) Spolkové republiky zaručená svoboda tisku spojuje nezávislost a svobodu informací, vyjádření názoru a kritiku. Nakladatelé, vydavatelé a novináři si při své práci musí být vědomi zodpovědnosti vůči veřejnosti a svého závazku za autoritu tisku. Svou publicistickou úlohu vnímají čestně, podle nejlepšího vědomí a svědomí, neovlivněni osobními zájmy a věcně vzdálenými pohnutkami.

Publicistické zásady konkretizují tiskovou profesní etiku. Ta obsahuje závazek chránit v rámci ústavy a zákonů v souladu s ústavou vážnost tisku a stát za svobodou tisku.

Úpravy k ochraně redakčních dat platí pro tisk pokud osobní data povyšuje, zpracovává nebo využívá k žurnalisticko-redakčním účelům. Od rešerše před redakci, zveřejnění, dokumentaci až k archivaci těchto dat respektuje tisk soukromý život, intimní sféru a právo na informační sebeurčení člověka.“

Profesní etika vymezuje každému právo stěžovat si na tisk. Stížnosti jsou opodstatněné, pokud je profesní etika narušena.

Tato preambule je součástí etických norem.“

Bod 1 (Ziffer 1)

Pravdivost a respektování lidské důstojnosti

„Úcta k pravdě, ochrana lidské důstojnosti a pravdivé zpravování veřejnosti jsou nejvyššími příkazy tisku. Každá osoba působící v tisku na tomto základě chrání vážnost a důvěryhodnost médií.“

První bod předpokládá volný přístup ke společensky závažným informacím a distancuje se od uzavírání exkluzivních smluv mezi novinářem a informátorem, které by mohly bránit ostatním médiím si informaci opatřit a narušit tak informační svobodu. Zvláštní směrnice je věnována zpravodajství při volebním boji. V rámci pravdivosti je v době voleb požadováno zveřejňování i takových názorů, které samotné médium nezastává. A nakonec, je-li bez úpravy zveřejněna tisková zpráva, je žádoucí, aby byla jako taková označena.

Bod 2

Svědomitost

„Rešerše je neopomenutelným nástrojem žurnalistické pečlivosti. Ke zveřejnění určitých informací slovem, obrazem nebo grafikou se dle možností vyžadovaných svědomitostí ověřuje jejich pravdivý obsah. Jejich smysl nesmí být zpracováním, nadpisem nebo průvodním textem k obrázku zkreslován nebo padělán. Nepotvrzené zprávy, fámy nebo domněnky musejí být jako takové rozpoznatelné. Ilustrační fotografie musí být takto označeny nebo být rozpoznatelné.“

Na možnost zkreslování upozorňuje hned první směrnice, která požaduje, aby při otištění průzkumů byly zveřejněny i fakta a okolnosti jejich vzniku. Především se jedná o počet dotázaných a reprezentativnost vzorku. Bod dále požaduje jasné označení fotografií, které nevznikly v přímé souvislosti s popisovanou událostí. Kodex také nabízí pravidla pro nakládání se čtenářskými dopisy a nově nevyžaduje autorizaci interview.

Bod 3

Oprava

„Zveřejněné zprávy nebo domněnky, především vztahující se k osobám, které se zpětně prokážou jako nepravdivé, musí publikační orgán, který je zveřejnil, bezodkladně sám od sebe v přiměřené míře uvést na pravou míru.“

Přiměřenou opravou se rozumí taková, při které je pro čtenáře rozpoznatelné, že předchozí sdělení bylo částečně nebo zcela nesprávné. Skutečný stav věcí musí být uveden, i když už omyl byl vysvětlen na veřejnosti jiným způsobem. Nápravy pochybení by se měly archivovat.

Bod 4

Hranice rešerše

„Při opatřování osobních dat, zpráv, informačního materiálu a obrázků nesmí být použity žádné nekalé metody.“

Zatajování identity novináře je neslučitelné s funkcí tisku. Skrytá rešerše je povolena pouze v případě, že je informace ve veřejném zájmu a její získání jiným způsobem není možné. Při neštěstích je požadován ohled na poškozené. U osob, které si žádají z různých důvodů ochranu, je třeba dbát zdrženlivosti (lidé pod tlakem, duševně slabí, děti a mladiství). Pokud se informace pořídily za cenu porušení tiskového kodexu, měly by být zničeny.

Bod 5

Pracovní tajemství

„Tisk chrání pracovní tajemství, využívá svého práva na utajení svědků a nevydává své informátory bez jejich výslovného souhlasu. Tato důvěra se musí zásadně dodržovat.“

Pátý bod předpokládá ochranu zdroje, který spojil poskytnutí informace právě se svým utajením. První směrnice také jmenuje možné výjimky porušení této zásady. Dále se upozorňuje, že činnost novináře v tajných službách je neslučitelná s jeho povoláním. Osobní data zpracovávaná redakcí podléhají utajení. Jejich předání mezi redakcemi je možné, vždy by se ale měl brát zřetel na to, že mohou být využívány i k jiným než novinářským účelům.

Bod 6

Oddělení činností

„Novináři a nakladatelé neprovádějí žádnou činnost, která by mohla zpochybnit důvěryhodnost tisku.“

V případě, že novinář či vydavatel vedle svého povolání vykonává funkci ve vládě, na úřadě či v podniku, musejí všichni zúčastnění dbát na přísné oddělení těchto funkcí.

Bod 7

Oddělení inzerce a redakce

„Odpovědnost tisku vůči veřejnosti znamená i to, že redakční publikace nejsou ovlivněny soukromými či obchodními zájmy třetích osob nebo osobními ekonomickými zájmy novinářek a novinářů. Vydavatel a redaktori se takovým pokusům brání a dbají na jasné oddělení redakčního textu a sdělení určených k reklamním účelům. U sdělení, která se týkají vlastních zájmů nakladatelství, musí být toto jasně rozpoznatelné.“

Kromě oddělení redakčních textů od reklamy se jedná o nepřipustnost skryté reklamy. Nebezpečí nastává, především pokud je informace přímo či nepřímo zaplácena. Opatrnost si žádá i zpracování PR materiálů. Informace, které novinář získá, nesmějí být před jejich uveřejněním zneužity v něčí prospěch. Týká se to především ekonomického zpravodajství.

Úmyslně se nesmí zveřejňovat takové informace, které mohou ovlivnit hodnotu cenných papírů či kurzů na burze a to tak, že z nich bude mít novinář či jeho rodina prospěch.

Bod 8

Osobnostní práva

„Tisk respektuje soukromý život a intimní sféru lidí. Pokud se ale soukromé chování dotýká veřejných zájmů, může to být v jednotlivých případech v tisku diskutováno. Musí být ale ověřeno, zda zveřejněním nejsou narušena osobnostní práva nezúčastněných lidí. Tisk dbá práva na informační sebeurčení a zajišťuje redakční ochranu dat.“

Bod 8 je jedním z nejkomplicovanějších a zároveň jedním z nejporušovanějších odstavců celého tiskového kodexu. Měl by především chránit oběti neštěstí, ale i pachatele trestných činů, a zabránit tak jejich identifikaci v případech, které jsou pro samotnou událost nepodstatná. Výjimky z této zásady jsou vyjmenovány v první směrnici. Osmý odstavec rovněž například chrání postižené lidi, lidi spojené s opozicí v nedemokratických režimech (kodex tak teritoriálně přesahuje území SRN) a radí jak nakládat s osobní daty v některých dalších případech.

Bod 9

Ochrana cti

„Dotknout se cti nepřiměřeným zobrazováním pomocí slova a obrazu odporuje žurnalistické etice.“

Bod 10

Víra, světonázor, zvyky

„Tisk se zříká hanobení náboženských, světonázorových a mravních přesvědčení.“

Devátý a desátý bod tiskového kodexu nemají žádné doplňující směrnice.

Bod 11

Referování o senzacích, ochrana mládeže

„Tisk se zříká nepřiměřeného senzačního zobrazování násilí, brutality a utrpení. Tisk respektuje ochranu mládeže.“

Pasáž upozorňuje na nepřiměřené zobrazování situací, kdy popis ve snaze upoutat překračuje „informační zájem čtenáře“. Proto by se mělo dbát na to, aby se tragické situace nezneužívaly k vytváření senzačních zpráv. Na paměti by měl být i fakt, že vyobrazené násilí či utrpení může mít v extrémních případech dopad na děti a mladistvé. Při referování o trestných činech se tisk nesmí stát nástrojem pachatele. V poslední směrnici je upraven domlouvaný postup mezi úřady a tiskem. To je akceptovatelné pouze v případě, že toto jednání může zachránit životy či ochránit zdraví obětí.

Bod 12

Diskriminace

„Nikdo nesmí být diskriminován kvůli svému pohlaví, postižení nebo příslušnosti k etnické, náboženské, sociální nebo národnostní skupině.“

Dvanáctý bod se týká případů, kdy je v souvislosti s trestnou činností uváděna náboženská, etnická či národnostní příslušnost podezřelých či pachatelů. Směrnice proto nabádá ke zveřejňování takovýchto údajů pouze v případech, kdy může informační obsah přispět k pochopení události. Je třeba také pamatovat na fakt, kdy podobná zmínka může posilovat společenské předsudky.

Bod 13

Presumpce neviny

„Zpravodajství o přípravném řízení, trestním řízení a jiných formálních řízeních musí být oprostěno od předsudků. Zásada presumpce neviny platí i v tisku.“

Tisk by neměl by neměl označit někoho za pachatele, pokud se událost neodehrála na očích veřejnosti či pokud tak nekonstatoval soud. Cílem zpravodajství by nemělo být

dodatečné sociální potrestání odsouzeného. Rovina podezření a skutečného prokázání viny musí být odděleny. O případu by měly noviny informovat i následně, když je pachatelé trest snižen či je dokonce zcela zproštěn obvinění. Při zpravování o řízení s mladistvými by se měl brát ohled na jejich budoucnost a dbát na zdrženlivost.

Bod 14

Zpravodajství o medicíně

„U zpráv o medicínských tématech by se mělo vyvarovat nepřiměřenému senzačnímu zobrazení, které by u čtenáře mohlo vyvolat neopodstatněné obavy či očekávání. Vědecké výsledky, které se nacházejí ve svém ranném stadiu, by neměly být zobrazovány jako konečné či jim podobné.“

V aktuálním vydání tiskového kodexu k tomuto bodu nejsou vedeny žádné směrnice.

Bod 15

Zvýhodňování

„Přijetí jakýchkoli výhod, které by se mohly hodit pro narušení svobody rozhodování nakladatelství nebo redakce, je neslučitelné s autoritou, nezávislostí a úkoly tisku. Kdo se při šíření nebo potlačení zpráv nechá podplatit, jedná nečestně a proti pracovních zásadám.“

Redakce a nakladatelství by se měly vyvarovat i pouhých náznaků, že je jejich svobodné rozhodování něčím ohroženo. Novináři by proto neměli přijímat žádné dárky a pozvání, jejichž hodnoty překračují míru v rámci běžného společenského styku či profesní činnosti. Přijímání reklamních předmětů nebo věcí s nízkou hodnotou je přípustné, nemělo by ale, stejně jako pozvání a slevy, ovlivnit rešerši a zpravodajství. Pokud je čtenář informován z cest, na které byl redaktor pozván, musí to být jasně uvedeno.

Bod 16

Otištění důtky

„Poctivému zpravodajství přísluší otisknout veřejnou důtku udělenou Německou tiskovou radou, především v těch publikačních orgánech, kterých se toto týká.“

Platí, že čtenář musí být informován o tom, co bylo důvodem pro udělení napomenutí a která publicistická zásada při tom byla porušena.

5.2. Poslední novelizace a příklady změn oproti předchozímu stavu

V této části představím některé změny, které byly nově zapracovány do posledního znění tiskového kodexu. Jak uvádějí oficiální internetové stránky Německé tiskové rady jsou v přepracovaném vydání zahrnuty poznatky z práce komise pro stížnosti, aktuální tiskové trendy a odborné znalosti⁶⁴.

Autor práce nebude brát v potaz dílčí změny, které jsou spíše formálního rázu (komprimace výkladu směrnic či konkretizace odůvodnění), a zaměří se pouze na nejmarkantnější proměny. Některé publicistické zásady se přesunuly do jiných bodů. Jelikož se ale změnila i celková struktura kodexu, nebude autor tyto změny reflektovat.

Formálně nejnapadnější proměnou je pojmenování oblastí, které jednotlivé body upravují. To do budoucna umožňuje větší přehlednost a v případě dalších úprav i lepší strukturu a diferenciaci etických norem, které publicistické zásady ošetřují. V předchozím znění byly nadpisy pouze u rozvíjejících směrnic.

V bodě 2 tiskového kodexu byla zpřísněna závaznost směrnice 2.1 o zveřejňování výsledků průzkumů, která nově zavazuje zveřejňovat detaily a dílčí informace o průzkumu, především těch, které se týkají reprezentativnosti. Požadavky se vztahují i na průzkumy prováděné bez účasti výzkumné agentury. Zkrácená směrnice 2.4 v posledním znění nevyžaduje autorizaci rozhovoru, je-li reprodukován správně. Na novém znění směrnice 2.6 je dobře vidět, jak Německá tisková rada reflektuje změny v tiskové praxi. Vytvoření prostoru pro otištění čtenářských dopisů už se nepožaduje, jelikož jejich publikování se stalo běžnou součástí obecně rozšířené praxe a považuje se za standard.

V 7. bodě kodexu se rozšiřuje požadavek na oddělení redakčních a reklamních textů i na oznámení, která se týkají vlastní propagace. Bod 9, který chrání dobré jméno, je rozvinut o nepřípustnost jeho poškození pomocí obrazu. Nově formulován je i následující bod č. 10,

⁶⁴ Deutscher Presserat [cit. 2007-05-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.presserat.de/Einfuehrung.27.0.html>>

kde je předchozí zmínka o neslučitelnosti sdělení se „zásadním poškozením“ náboženského a mravního vnímání nahrazena „hanobením“. Z bodu 12, který zakazuje diskriminaci, byla vypuštěna příslušnost k „rasové“ skupině. Rada se domnívá, že výraz už není pro dnešní dobu příznačný. Třináctá publicistická zásada nově vymezuje používání označení „pachatel“ v souvislosti s informováním o soudních případech.

Staré znění etického kodexu obsahovalo vysvětlující směrnici pro bod 14, která v novelizované podobě chybí, neboť členové samokontrolní instituce byli toho názoru, že samotné znění bodu 14 je postačující. Předposlední zásada, jež řeší zvýhodňování a přijímání dárků, nově doporučuje u služebních cest, které nehradí redakce, důsledně uvádět zdroj financování. Bod 16 vyžadující otištění důtky požaduje, aby byl čtenář při jejím otištění informován o tom, co bylo obsahem sankce a který z bodů kodexu byl narušen.

5.3. Kritické ohlasy na promítnuté změny

Krátce po zveřejnění tiskového kodexu Německé tiskové rady se dokument dočkal prvních kritických reakcí. V následujícím textu chce autor představit jednoho z kritiků normy, který se celospolečenské debatě o samokontrolní instituci a jejím etickém kodexu aktivně účastní, profesora dortmundské univerzity Horsta Pöttkera⁶⁵. Ve svém článku, který byl vydán v lednu 2007 v newsletteru Sdružení pro podporu publicistické samokontroly (Verein zur Förderung der publizistischen Selbstkontrolle – FPS⁶⁶) se Pöttker ptá, zda jde o „Kosmetiku či velký skok“⁶⁷.

Už dříve profesor Pöttker tvrdil, že Německá tisková rada sebe sama chápe jako ochránce obecné morálky. Podle něj je to dáno okolnostmi, za kterých samokontrolní orgán vznikl, tzn. ve snaze předejít zákonné regulaci. „*Není už mezitím na čase více pamatovat na*

⁶⁵ Prof. Dr. phil. Horst Pöttker (*1944) vystudoval sociologii, filologii, filozofii a matematiku na univerzitách v Hamburku, Curychu, Kielu a Basileji. Od roku 1996 působí jako profesor na Univerzitě v Dortmundu (Universität Dortmund), kde vyučuje sociologii a historii žurnalistiky, žurnalistické žánry a profesní etiku. Od roku 2004 předsedá Sdružení pro podporu publicistické samokontroly

⁶⁶ FPS požaduje hlubší spolupráci samokontrolních institucí v Německu. Na samokontrolu se nechce podílet aktivně, ale chce k ní přispívat svojí konstruktivní kritikou. Sankční možnosti Německé tiskové rady nepokládá za trest, ale vidí je jako příspěvek do diskuze ohledně profesní etiky.

⁶⁷ PÖTTKER, Horst. *Kosmetik oder großer Wurf? Der Deutsch Pressrat hat seinen Verhaltenskodex für Journalisten überarbeitet.* 2007 [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <http://www.publizistische-selbstkontrolle.de/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=50>

pracovní úkoly novinářů a jejich přínos pro společnost?“ Místo současného znění bodu 1 proto navrhuje variantu, která bude více dbát na profesní zásady a ne na ochranu morálky:

„Obsáhlé a pravdivé zpravování veřejnosti je pro novináře tou nejvyšší metou. Při plnění této profesní povinnosti dbají lidské důstojnosti.“

V dalším odstavci své kritiky se Pöttker pozastavuje nad systematikou nadpisů jednotlivých bodů, která je podle něj nepostačující a nesjednocená. U některých bodů totiž v nadpise stojí novinářské povinnosti (bod 2 – pečlivost, bod 8 – osobnostní práva, bod 16 – otištění důtky), u jiných ale nadpis předznamenává možné provinění (bod 12 – diskriminace, bod 15 – zvýhodňování).

Profesor dortmundské univerzity ale nehodnotí negativně všechny změny. V bodě 2 chválí zdůraznění potřeby rešerše jako nezbytné součásti profesionálního chování. Posílení důrazu profesních povinností vidí i ve směrnici 2.4, která při dodržení určitých zásad nepožaduje autorizaci interview. Podle Pöttkera je to důkazem proměny sebechápání instituce, které se ubírá správným směrem. „Jde o jasné posílení novinářské profesionality vůči zájmům politiků a funkcionářů, kteří rádi dodatečně uhlazují to, co novinářům ve skutečnosti řekli,“ říká Pöttker.

Ve své připomínce k bodu 14, proti jehož znění nemá Pöttker námitek, se pozastavuje nad tím, proč z tematických oblastí upravuje kodex pouze referování o zdravotnictví, soudních případech a o finančních trzích. Válečné zpravodajství, stránky o cestování a motorizmu, sport či zprávy o přírodních neštěstích a charitativní výzvy naproti tomu zůstávají v publicistických zásadách zcela opomenuty.

V posledním bodě kodexu, který požaduje otištění důtky udělené Německou tiskovou radou, Pöttkerovi chybějí podmínky, za kterých musí být pokárání publikováno. Norma především neurčuje kdy, kde a jak musí být důtka uveřejněna. Profesor připomíná příklad bulvárního časopisu Bild, který opakovaně odkládá otištění důtek. Stalo se to například v případě porušení důstojnosti herečky Sybel Kekilliové. Redaktoři deníku po ocenění filmu *Proti zdi*⁶⁸ Zlatým medvědem v únoru 2004 otiskli článek popisující pornografickou minulost

⁶⁸ Gegen die Wand (2004): r. Fatih Akin, Německo/Turecko, 121 min

herečky, v němž se mimo jiné popisovaly její údajně oblíbené sexuální praktiky. Teprve dva roky po inkriminovaném článku přinesl Bild ve spodní části čtvrté strany jednověťé sdělení o udělení důtky. Noviny se přitom spokojily s prostým konstatováním, že byly porušeny body 1 a 12. Co přesně bylo důvodem k pokárání Bild zcela opominul. Zajímavé srovnání přináší autoři portálu bildblog.de⁶⁹, když pro ilustraci srovnávají velikost písmene „g“ otištěného na titulní straně a výstřižek se zprávou o udělení důtky.

Na konci svého zamyšlení nad novými úpravami profesor Horst Pöttker konstatuje, že další slabinou, k jejíž nápravě se rada ještě neodvážila přistoupit, je rozšíření působnosti kodexu i na on-line média, která nemají tištěnou předlohu. Důvodem je podle Pöttkera způsob sebevnímání Německé tiskové rady, která se, jak tvrdí, považuje především za zastoupení tiskové oblasti oboru. Autor kritiky dochází k závěru, že kodex zůstal ve své podstatě stejný. I přes některé změny, které vedou správným směrem, potřebuje zásadnější reformu, jež by v dokumentu posílila nároky na profesionalitu. Tomu mohou napomoci i občanské iniciativy, jakou je třeba Sdružení pro podporu publicistické samokontroly, kterému Pöttker sám předsedá. Ty budou počínání Německé tiskové rady kriticky sledovat.

5.4. Statistická analýza stížností z roku 2006

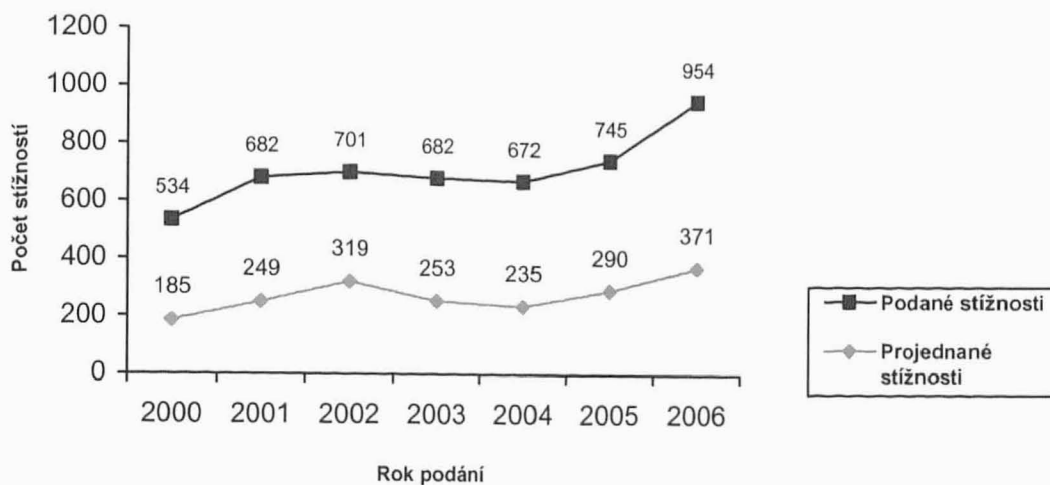
Níže uvedený graf ukazuje stoupající tendenci stížností, které Německá tisková rada od roku 2000 do roku 2006 obdržela a projednala⁷⁰. V posledním roce, který graf představuje, můžeme vidět prudký nárůst podaných stížností. Z dostupných materiálů není jasné, jakých konkrétních případů se stížnosti týkaly, nelze proto s určitostí říct, zda je prudké navýšení indicií tendencí příštích let či pouze sezónním výkyvem ovlivněným konkrétním obsahem, například na postup deníků a časopisů při přetiskování karikatur proroka Mohammeda uveřejněných v dánském Jyllands Postenu.

⁶⁹ *Sensation: "Bild" veröffentlicht Kekilli-Rüge!* 2006. [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.bildblog.de/?p=1238>>

⁷⁰ Deutscher Presserat [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.presserat.de/Statistik.30.0.html>>

GRAF 1:

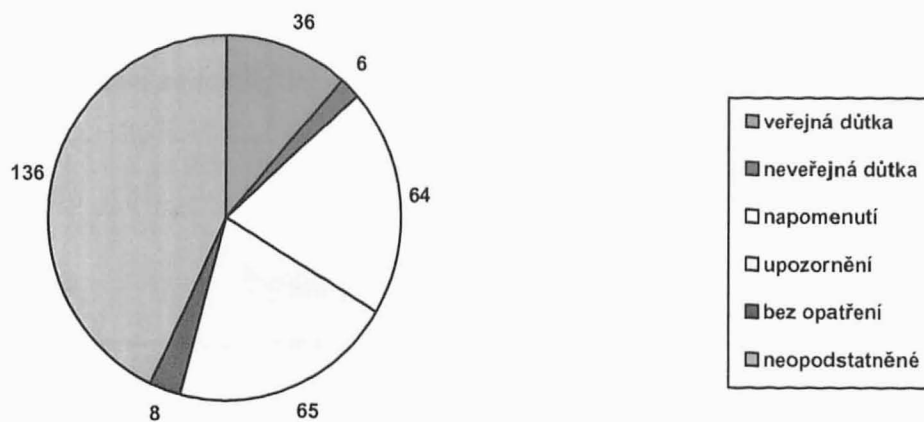
Podané a projednané stížnosti (2000–2006)

Zdroj: Německá tisková rada

GRAF 2:

Rozhodnutí ve stížnostním řízení (2006)

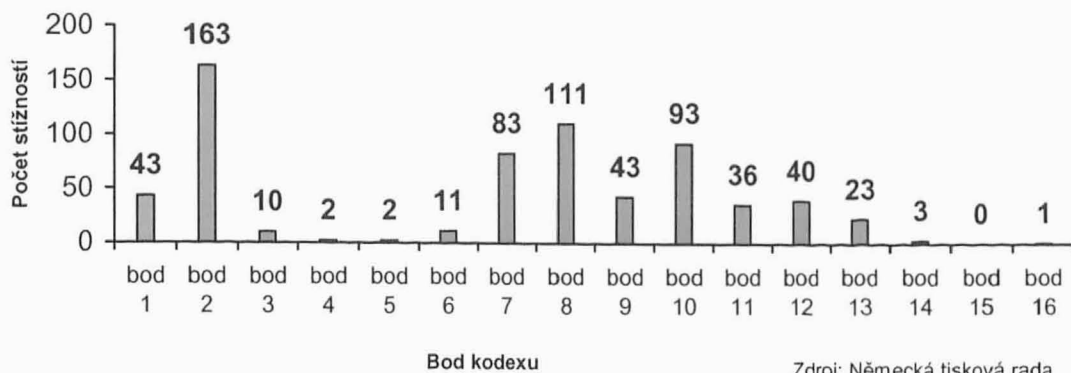

Zdroj: Německá tisková rada

Graf 2 odkazuje na poslední údaj o počtu projednaných stížností z předcházejícího grafu. Není ovšem zcela jisté, zda jsou údaje úplné. Součet přijatých rozhodnutí v grafu 2 je totiž nižší než počet projednávaných stížností z grafu 1.

GRAF 3:

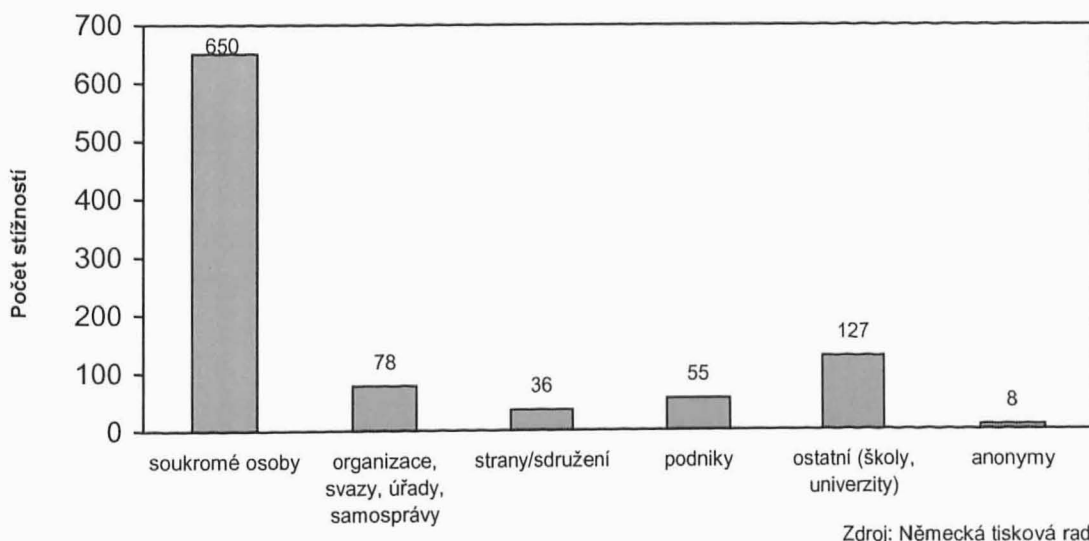
Obsah stížností (2006)

Třetí graf ukazuje, které body etického kodexu byly v roce 2006 předmětem podaných stížností. Nejčastějším podnětem stěžovatelů byl (celkem 163x) bod 2, který ve starém znění kodexu nabádal k pečlivému ověřování pravdivosti informací a označování domněnek, neověřených informací a ilustračních fotografií. Ve 111 případech byla podána stížnost na porušení soukromí a osobnostních práv. Třetím nejčastějším podnětem bylo poškození etického a náboženského vnímání, které je upraveno v bodě 10. Vysoký počet stížností (93) je dán i hromadnými žalobami, které přicházely v souvislosti s přetištěním karikatur proroka Mohammeda. Mezi nejčastějšími důvody byl uváděn i bod 7, který zakazuje skrytou reklamu.

GRAF 4:

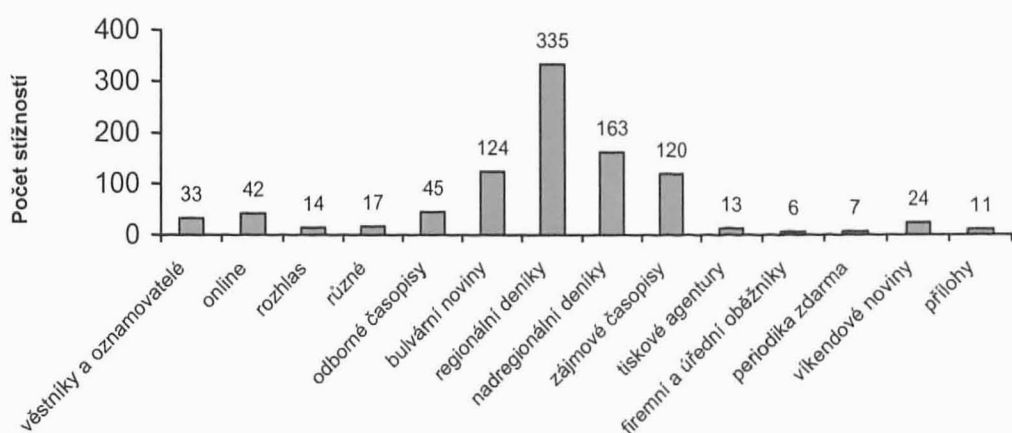
Podavatelé stížností (2006)

Podávat stížnosti na porušení etického kodexu může každý. Graf 4 ukazuje, že nejvíce podání přicházelo od fyzických osob. 118 stížností v kategorii ostatní přišlo od mohučské univerzity (Universität Mainz). Co bylo podnětem tak vysokého počtu stížností od jediného subjektu ale dostupné zdroje neuvádějí.

GRAF 5:

Napadané subjekty (2006)

Zdroj: Německá tisková rada

6. Závěr

Úkolem Německé tiskové rady je řešit individuální stížnosti a poukazovat na neetické chování ze strany tisku. Instituci se ale dlouhodobě vytýká, že ačkoliv nehájí jen zájmy tisku před státem, ale vyřizováním podnětů na porušení kodexu i zájmy veřejnosti před médii, není v ní veřejnost nijak zastoupena. Kritici proto říkají, že by se instituce po půlstoletí fungování měla reformovat. Neměla by stále lpět na svém postoji, ale naopak vyslyšet ty, kterým jde o zajištění větší transparentnosti při rozhodovacích procesech, o jejichž průběhu nedostává veřejnost žádné informace. Ta tak nemůže ani sledovat postupy, které Německá tisková rada při projednávání používá, a zásady, o které se opírá. Profesor Horst Pöttker k tomu říká:

„V první fázi reformy by tisková rada měla přizvat veřejnost na zasedání komise pro stížnosti a do sdružení garantů přibrat zástupce z prostředí mimo nakladatelské a novinářské svazy. Nejsm spokojený se strukturou tiskové rady, protože se moc bojí veřejnosti, a společnosti jako celku poskytuje příliš málo možností spolupodílet se na zabezpečení kvality žurnalistiky.“⁷¹

Autor práce se s námitkou obrátil na zastoupení Německé tiskové rady v Bonnu (Geschäftsstelle). Následující citace Elly Wassinkové tak reprezentuje stanovisko⁷², které organizace k podobným výtkám zastává.

„Zasedání komisí pro stížnosti jsou neveřejná, protože se tam pracuje s osobními údaji a místy i intimními detaily ze života stěžovatelů, které by se podobně jako u soudu neměly probírat na veřejnosti. Navíc jsou v instituci zastoupeni profesionálové z oboru – nakladatelé a novináři, kteří se při diskuzi musejí mít možnost vyjadřovat svobodně, bez nebezpečí, že budou dále citováni referujícími novináři či veřejností. Rozpravy, které probíhají v komisích, jsou velice otevřené a nejsou rozděleny na novinářské a nakladatelské stoly, takže jsme toho názoru, že se diskuze, která má být k dobru věci, může odehrát velmi dobře v podstatě jen v těchto ochranných podmínkách.“

⁷¹ Citace z osobního korespondence autora s Horstem Pöttkerem (viz příloha V)

⁷² Celé původní znění stanoviska Německé tiskové rady viz příloha V

V orgánech tiskové rady jsou zastoupeny pouze zájmové skupiny, které vzhledem ke svému profesnímu původu tíhnou ke stanoviskům, která zastává tisk.⁷³ Proto se, i přes veškeré dobré úmysly členů výborů, nabízí otázka možné předpojatosti, která ovlivňuje rozhodování. To je podle Nicole Dietrichové jedním z možných důvodů, proč je míra autority a ochrany, kterou může rada poškozeným poskytnout, omezená.

Kritici nevymahatelnost dodržování etických zásad vnímají jako důkaz slabosti a malé autority. I proto se Německé tiskové radě často posměšně přezdívá „bezzubý tygr“. Rada se podle nich tváří silně a vlivně, když ale dojde ke střetu, nemá organizace k dispozici efektivní nástroje a zůstává bez možnosti účinně zasáhnout proti porušování kodexu. Ella Wassinková z Německé tiskové rady se ale brání:

„Je to výtky kritiků, kteří většinou sami nemají jiné řešení dobrovolné samokontroly. Tisková rada a svazy, které ji zajišťují, se chtějí v každém případě vyvarovat kontroly ze strany státu. Sázejí proto už padesát let na model, který se - i přes některé slabiny - osvědčil, což u příležitosti 50. narozenin tiskové radě potvrdil také spolkový prezident.“⁷⁴

V tomto bodě, ve kterém tisková rada přiznává své slabiny, se kritici a zastánci ve svých postojích sblíží nejvíce. Obě strany si uvědomují, že je samokontrolní instituce nezbytností záruky a zároveň důkazem nezávislého fungování tisku v demokratické společnosti. Kritici se přesto domnívají, že vliv Německé tiskové rady a možnosti, které by organizace mohla nabízet, jsou daleko širší. V tom se s institucí rozcházejí.

Nicole Dietrichová se přiklání k názoru, že se zakládající svazy nejsou ochotny změnit a vzdát se čistě puristického výkladu pojmu *samokontrola*. Na efektivitě práce se pak podle ní podepisuje to, že se činnost ve výborech vykonává vedle běžného zaměstnání. Vysoká míra fluktuace mezi grémii pak způsobuje, že je celá instituce nestálá a obměna členů poškozuje kontinuitu při rozhodovacích procesech.

Ella Wassinková ale znovu připomíná, že stěžejním principem fungování je dobrovolnost, kterou nelze vymáhat represivními prostředky:

⁷³ DIETRICH, Nicole: *Der Deutsche Presserat – eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. s. 19

⁷⁴ viz příloha V

„Tisková rada není soudcem, ale kolegiálním rádcem, jehož cílem je vybudovat žurnalistický profesní ethos. I stát zná dlouhá desetiletí zákony, a přesto je stále mnoho takových, kteří je nerespektují, a jsou za to trestáni. Pochybuje proto někdo o celém systému?“⁷⁵

Wassinkové se dá namítnout, že budování profesního ethosu není jen záležitostí novinářů a nakladatelů, ale také teoretiků. Etice a jejímu dodržování je přičítán velký význam už na vysokých školách a univerzitách, které od začátku žurnalistického vzdělávání poskytují prostor pro ukotvení publicistických zásad ještě předtím, než se novináři dostanou do prostředí, ve kterém může morální odpovědnost narážet na další zájmy, především ekonomické.

Etický rámec, který chování novinářů v různých zemích upravuje, je dán nejen aktuální praxí, ale také historickou zkušeností, která se promítá do struktury kodexů i priorit, na které jednotlivé zásady kladou důraz. Hluboká historická sebereflexe, kterou Německo po druhé světové válce prošlo, může vysvětlovat zdůrazňování požadavku na ochranu lidské důstojnosti, který je zabudován v prvním bodě Německého tiskového kodexu.

Z pohledu českého pozorovatele lze Německou tiskovou radu považovat za úspěšnou instituci. Důkazem může být zájem veřejnosti o stanovisko instituce ke sporným otázkám. Vzrůstající tendence podávaných stížností nemusí nutně znamenat vyšší počet narušení publicistických zásad, ale naopak větší zájem veřejnosti o dodržování zásad dobré žurnalistiky. Vysoký a stále rostoucí počet podaných stížností ukazuje na vůli veřejnosti zapojit se do celospolečenské etické diskuze a požadovat po tisku, aby ze svého jednání v případě porušení zásad vyvodil odpovědnost. V tomto směru je tak význam Německé tiskové rady nezpochybnitelný.

Struktura založená na profesních organizacích zajišťuje tiskové radě respekt většiny periodik, novinářů i mediálních expertů a teoretiků. Kritický pohled některých odborníků, kteří byli v této práci představeni, není dán přesvědčením o zbytečnosti instituce, ale naopak

⁷⁵ viz příloha V

snahou o její další zdokonalování, posilování jejího významu uvnitř společnosti jako samokontrolního mechanismu, který zajišťuje svobodu slova nejen pro novinářskou, ale i laickou veřejnost.

7. Cizojazyčné resumé

Das Ziel der Diplomarbeit ist die Umstände der Gründung und Entwicklung des Deutschen Presserates zu präsentieren, der schon mehr als 50 Jahre für die Pressefreiheit in Deutschland eintritt. Am Ende Novembers 2006 wurde der novellierte Pressekodex an den Bundespräsident Horst Köhler überreicht. Die Institution der freiwilligen Selbstkontrolle wurde nach dem Ende des zweiten Weltkriegs aus Angst von der staatlichen Aufsicht errichtet. In den nächsten Jahrzehnten musste sich der Presserat nicht nur mit den allermöglichsten Verletzungen der Pressefreiheit auseinandersetzen, sondern auch mit den Problemen innerhalb der Organisation. Gerade dann in den 80. Jahren war die Freiwilligkeit der Selbstkontrolle in Gefahr. Diese Krise wurde aber erfolgreich überwunden als sich die vier Trägerorganisationen in 1985 an der neuen Satzung geeinigt haben.

Spätestens seit 1973 setzt sich der Deutsche Presserat auch für den Aufbau des journalistischen Berufsethos ein und definiert auch die publizistischen Grundlagen. Jedoch weisen die Kritiker darauf hin, dass die laienhafte sowie fachliche Öffentlichkeit aus dem Prozess ausgeschlossen bleibt. Trotzdem behauptet der Presserat, dass die Transparenz der Entscheidungen innerhalb der Organisation gesichert wird. Einer von den Kritikern ist Professor der Universität Dortmund. Er behauptet, dass der Presserat kein großes Ansehen besitzt, weil die Mechanismen zum Schutz der guten Journalistik, zu schwach sind.

Aus der tschechischen Perspektive ist die Rolle des Deutschen Presserats für die Bewahrung der Pressefreiheit und des Ansehens der Presse sehr bedeutend. Das Niveau der Selbstkontrolle in Tschechien liegt zurzeit viel niedriger und die grundsätzliche Diskussion in der Gesellschaft hat noch nicht angefangen. Deswegen kann das deutsche Modell als musterhaftes Beispiel dienen, wie sich die Gesellschaft nach der Diktatur mit der Pressefreiheit und ihre Bewahrung auseinandersetzen kann.

8. Použité prameny a prameny

Použitá literatura:

BAUM, Achim; LANGENBUCHER, Wolfgang; PÖTTKER, Horst; SCHICHA, Christian. *Handbuch Medienselbstkontrolle*. 1. vyd. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2005. 564 s. ISBN 3-531-14821-4

BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. 1. vyd. dotisk. Brno: Barrister & Principal, 2003. 391 s. ISBN 80-85947-67-6

DIETRICH, Nicole. *Der Deutsche Presserat: eine Untersuchung aus rechtlicher Sicht*. 1. vyd. Baden-Baden: Nomos, 2002. 147 s. ISBN 3-7890-8022-5

FRITSCH, Bernard. *Das Problem der inneren Freiheit aus Sicht der Berufsverbände*. Mainz 1994. [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <<http://members.aol.com/bernie008/ipf/frinhalt.htm>>

JIRÁK, Jan; KÖPPOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 207 s. ISBN 80-7178-697-7

KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X

MEYN, Hermann. *Massenmedien in Deutschland*. přepr. vyd. Konstanz: UVK, 2001. 314 s. ISBN 3-89669-299-2

PÖTTKER, Horst. *Kosmetik oder großer Wurf? Der Deutsch Pressrat hat seinen Verhaltenskodex für Journalisten überarbeitet*. 2007 [cit. 2007-05-19]. Dostupný z WWW: <http://www.publizistische-selbstkontrolle.de/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=50>

PROKOP, Dieter. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 409 s. ISBN 80-246-0618-6

PÜRER, Heinz. *Ethik in Journalismus und Massenkommunikation. Versuch einer Theorien-Synopse*. 2002 In: *Publizistik* 2; Nr. 37; 2002. S. 304-321

RUß-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. překlad Hana Bakičová. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 292 s. ISBN 80-247-0158-8

STAPF, Ingrid. *Medien-Selbstkontrolle: Ethik und Institutionalisierung*. 1. vyd. Konstanz: UVK, 2006. 398 s. ISBN 3-89669-501-0

SUHR, Oliver. *Europäische Presse-Selbstkontrolle*. Baden-Baden: Nomos, 1998 118 s. ISBN 3-7890-5680-4

WIEDEMANN, Verena A.-M.: *Freiwillige Selbstkontrolle der Presse: eine länderübergreifende Untersuchung*. Gütersloh: Bertelsmann, 1992. 270 s. ISBN 3-89204-056-7

Použité prameny:

Deutscher Presserat. *Pressekodex (znění z 13. 9. 2006)*

Deutscher Presserat. *Satzung (znění z 7. 12. 2005)*

Zákon o zajištění nezávislosti komise pro stížnosti (znění z 18. 8. 1976)

Použité odkazy (stav k 19. 5. 2007):

www.presserat.de

www.publizistische-selbstkontrolle.de

9. Seznam příloh

Příloha I – Tiskový kodex

Příloha II – Stanovy Německé tiskové rady

Příloha III – Procedurální řád stížností

Příloha IV – Zákon o zajištění nezávislosti komise pro stížnosti ustanovené

Německou tiskovou radou

Příloha V – Osobní korespondence

10. Přílohy

Příloha I – Tiskový kodex

Pressekodex

Vom Deutschen Presserat in Zusammenarbeit mit den Presseverbänden beschlossen und Bundespräsident Gustav W. Heinemann am 12. Dezember 1973 in Bonn überreicht.

In der Fassung vom 13. September 2006.

Präambel

„Die im Grundgesetz der Bundesrepublik verbürgte Pressefreiheit schließt die Unabhängigkeit und Freiheit der Information, der Meinungsäußerung und der Kritik ein. Verleger, Herausgeber und Journalisten müssen sich bei ihrer Arbeit der Verantwortung gegenüber der Öffentlichkeit und ihrer Verpflichtung für das Ansehen der Presse bewusst sein. Sie nehmen ihre publizistische Aufgabe fair, nach bestem Wissen und Gewissen, unbeeinflusst von persönlichen Interessen und sachfremden Beweggründen wahr.

Die publizistischen Grundsätze konkretisieren die Berufsethik der Presse. Sie umfasst die Pflicht, im Rahmen der Verfassung und der verfassungskonformen Gesetze das Ansehen der Presse zu wahren und für die Freiheit der Presse einzustehen.

Die Regelungen zum Redaktionsdatenschutz gelten für die Presse, soweit sie personenbezogene Daten zu journalistisch-redaktionellen Zwecken erhebt, verarbeitet oder nutzt. Von der Recherche über Redaktion, Veröffentlichung, Dokumentation bis hin zur Archivierung dieser Daten achtet die Presse das Privatleben, die Intimsphäre und das Recht auf informationelle Selbstbestimmung des Menschen.

Die Berufsethik räumt jedem das Recht ein, sich über die Presse zu beschweren. Beschwerden sind begründet, wenn die Berufsethik verletzt wird.

Diese Präambel ist Bestandteil der ethischen Normen.“

Ziffer 1 - Wahrhaftigkeit und Achtung der Menschenwürde

„Die Achtung vor der Wahrheit, die Wahrung der Menschenwürde und die wahrhaftige Unterrichtung der Öffentlichkeit sind oberste Gebote der Presse.

Jede in der Presse tätige Person wahrt auf dieser Grundlage das Ansehen und die Glaubwürdigkeit der Medien“

Richtlinie 1.1 - Exklusivverträge

Die Unterrichtung der Öffentlichkeit über Vorgänge oder Ereignisse, die für die Meinungs- und Willensbildung wesentlich sind, darf nicht durch Exklusivverträge mit den

Informanten oder durch deren Abschirmung eingeschränkt oder verhindert werden. Wer ein Informationsmonopol anstrebt, schließt die übrige Presse von der Beschaffung von Nachrichten dieser Bedeutung aus und behindert damit die Informationsfreiheit.

Richtlinie 1.2 – Wahlkampfberichterstattung

Zur wahrhaftigen Unterrichtung der Öffentlichkeit gehört, dass die Presse in der Wahlkampfberichterstattung auch über Auffassungen berichtet, die sie selbst nicht teilt.

Richtlinie 1.3 - Pressemitteilungen

Pressemitteilungen müssen als solche gekennzeichnet werden, wenn sie ohne Bearbeitung durch die Redaktion veröffentlicht werden.

Ziffer 2 – Sorgfalt

„Recherche ist unverzichtbares Instrument journalistischer Sorgfalt. Zur Veröffentlichung bestimmte Informationen in Wort, Bild und Grafik sind mit der nach den Umständen gebotenen Sorgfalt auf ihren Wahrheitsgehalt zu prüfen und wahrheitsgetreu wiederzugeben. Ihr Sinn darf durch Bearbeitung, Überschrift oder Bildbeschriftung weder entstellt noch verfälscht werden. Unbestätigte Meldungen, Gerüchte und Vermutungen sind als solche erkennbar zu machen.

Symbolfotos müssen als solche kenntlich sein oder erkennbar gemacht werden.“

Richtlinie 2.1 - Umfrageergebnisse

Bei der Veröffentlichung von Umfrageergebnissen teilt die Presse die Zahl der Befragten, den Zeitpunkt der Befragung, den Auftraggeber sowie die Fragestellung mit. Zugleich muss mitgeteilt werden, ob die Ergebnisse repräsentativ sind.

Sofern es keinen Auftraggeber gibt, soll vermerkt werden, dass die Umfragedaten auf die eigene Initiative des Meinungsbefragungsinstituts zurückgehen.

Richtlinie 2.2 - Symbolfoto

Kann eine Illustration, insbesondere eine Fotografie, beim flüchtigen Lesen als dokumentarische Abbildung aufgefasst werden, obwohl es sich um ein Symbolfoto handelt, so ist eine entsprechende Klarstellung geboten. So sind

- Ersatz- oder Behelfsillustrationen (gleiches Motiv bei anderer Gelegenheit, anderes Motiv bei gleicher Gelegenheit etc.)
- symbolische Illustrationen (nachgestellte Szene, künstlich visualisierter Vorgang zum Text etc.)
- Fotomontagen oder sonstige Veränderungen

deutlich wahrnehmbar in Bildlegende bzw. Bezugstext als solche erkennbar zu machen.

Richtlinie 2.3 - Vorausberichte

Die Presse trägt für von ihr herausgegebene Vorausberichte, die in gedrängter Fassung den Inhalt einer angekündigten Veröffentlichung wiedergeben, die publizistische Verantwortung. Wer Vorausberichte von Presseorganen unter Angabe der Quelle weiterverbreitet, darf sich grundsätzlich auf ihren Wahrheitsgehalt verlassen. Kürzungen oder Zusätze dürfen nicht dazu führen, dass wesentliche Teile der Veröffentlichung eine andere Tendenz erhalten oder unrichtige Rückschlüsse zulassen, durch die berechnete Interessen Dritter verletzt werden.

Richtlinie 2.4 - Interview

Ein Wortlautinterview ist auf jeden Fall journalistisch korrekt, wenn es das Gesagte richtig wiedergibt.

Wird ein Interview ganz oder in wesentlichen Teilen im Wortlaut zitiert, so muss die Quelle angegeben werden. Wird der wesentliche Inhalt der geäußerten Gedanken mit eigenen Worten wiedergegeben, entspricht eine Quellenangabe journalistischem Anstand.

Richtlinie 2.5 - Grafische Darstellungen

Die Sorgfaltspflicht verlangt, bei grafischen Darstellungen irreführende Verzerrungen auszuschließen.

Richtlinie 2.6 - Leserbriefe

(1) Bei der Veröffentlichung von Leserbriefen sind die Publizistischen Grundsätze zu beachten. Es dient der wahrhaftigen Unterrichtung der Öffentlichkeit, im Leserbriefteil auch Meinungen zu Wort kommen zu lassen, die die Redaktion nicht teilt.

(2) Zuschriften an Verlage oder Redaktionen können als Leserbriefe veröffentlicht werden, wenn aus Form und Inhalt erkennbar auf einen solchen Willen des Einsenders geschlossen werden kann. Eine Einwilligung kann unterstellt werden, wenn sich die Zuschrift zu Veröffentlichungen des Blattes oder zu allgemein interessierenden Themen äußert. Der Verfasser hat keinen Rechtsanspruch auf Abdruck seiner Zuschrift.

(3) Es entspricht einer allgemeinen Übung, dass der Abdruck mit dem Namen des Verfassers erfolgt. Nur in Ausnahmefällen kann auf Wunsch des Verfassers eine andere Zeichnung erfolgen. Die Presse verzichtet beim Abdruck auf die Veröffentlichung von Adressangaben, es sei denn, die Veröffentlichung der Adresse dient der Wahrung berechtigter Interessen. Bestehen Zweifel an der Identität des Absenders, soll auf den Abdruck verzichtet werden. Die Veröffentlichung fingierter Leserbriefe ist mit der Aufgabe der Presse unvereinbar.

(4) Änderungen oder Kürzungen von Zuschriften ohne Einverständnis des Verfassers sind grundsätzlich unzulässig. Kürzungen sind jedoch möglich, wenn die Rubrik Leserzuschriften einen regelmäßigen Hinweis enthält, dass sich die Redaktion bei Zuschriften, die für diese Rubrik bestimmt sind, das Recht der sinnwahren Kürzung vorbehält. Verbietet der Einsender ausdrücklich Änderungen oder Kürzungen, so hat sich die

Redaktion, auch wenn sie sich das Recht der Kürzung vorbehalten hat, daran zu halten oder auf den Abdruck zu verzichten.

(5) Alle einer Redaktion zugehenden Leserbriefe unterliegen dem Redaktionsgeheimnis. Sie dürfen in keinem Fall an Dritte weitergegeben werden.

Ziffer 3 - Richtigstellung

„Veröffentlichte Nachrichten oder Behauptungen, insbesondere personenbezogener Art, die sich nachträglich als falsch erweisen, hat das Publikationsorgan, das sie gebracht hat, unverzüglich von sich aus in angemessener Weise richtig zu stellen.“

Richtlinie 3.1 - Anforderungen

Für den Leser muss erkennbar sein, dass die vorangegangene Meldung ganz oder zum Teil unrichtig war. Deshalb nimmt eine Richtigstellung bei der Wiedergabe des korrekten Sachverhalts auf die vorangegangene Falschmeldung Bezug. Der wahre Sachverhalt wird geschildert, auch dann, wenn der Irrtum bereits in anderer Weise in der Öffentlichkeit eingestanden worden ist.

Richtlinie 3.2 - Dokumentierung

Führt die journalistisch-redaktionelle Erhebung, Verarbeitung oder Nutzung personenbezogener Daten durch die Presse zur Veröffentlichung von Richtigstellungen, Widerruf, Gegendarstellungen oder zu Rügen des Deutschen Presserats, so sind diese Veröffentlichungen von dem betreffenden Publikationsorgan zu den gespeicherten Daten zu nehmen und für dieselbe Zeitdauer zu dokumentieren wie die Daten selbst.

Ziffer 4 – Grenzen der Recherche

„Bei der Beschaffung von personenbezogenen Daten, Nachrichten, Informationsmaterial und Bildern dürfen keine unlauteren Methoden angewandt werden.“

Richtlinie 4.1 - Grundsätze der Recherchen

Journalisten geben sich grundsätzlich zu erkennen. Unwahre Angaben des recherchierenden Journalisten über seine Identität und darüber, welches Organ er vertritt, sind grundsätzlich mit dem Ansehen und der Funktion der Presse nicht vereinbar.

Verdeckte Recherche ist im Einzelfall gerechtfertigt, wenn damit Informationen von besonderem öffentlichen Interesse beschafft werden, die auf andere Weise nicht zugänglich sind.

Bei Unglücksfällen und Katastrophen beachtet die Presse, dass Rettungsmaßnahmen für Opfer und Gefährdete Vorrang vor dem Informationsanspruch der Öffentlichkeit haben.

Richtlinie 4.2 - Recherche bei schutzbedürftigen Personen

Bei der Recherche gegenüber schutzbedürftigen Personen ist besondere Zurückhaltung geboten. Dies betrifft vor allem Menschen, die sich nicht im Vollbesitz ihrer geistigen oder körperlichen Kräfte befinden oder einer seelischen Extremsituation ausgesetzt sind, aber auch Kinder und Jugendliche. Die eingeschränkte Willenskraft oder die besondere Lage solcher Personen darf nicht gezielt zur Informationsbeschaffung ausgenutzt werden.

Richtlinie 4.3 - Sperrung oder Löschung personenbezogener Daten

Personenbezogene Daten, die unter Verstoß gegen den Pressekodex erhoben wurden, sind von dem betreffenden Publikationsorgan zu sperren oder zu löschen.

Ziffer 5 – Berufsgeheimnis

„Die Presse wahrt das Berufsgeheimnis, macht vom Zeugnisverweigerungsrecht Gebrauch und gibt Informanten ohne deren ausdrückliche Zustimmung nicht preis. Die vereinbarte Vertraulichkeit ist grundsätzlich zu wahren.“

Richtlinie 5.1 - Vertraulichkeit

Hat der Informant die Verwertung seiner Mitteilung davon abhängig gemacht, dass er als Quelle unerkennbar oder ungefährdet bleibt, so ist diese Bedingung zu respektieren. Vertraulichkeit kann nur dann nicht bindend sein, wenn die Information ein Verbrechen betrifft und die Pflicht zur Anzeige besteht. Vertraulichkeit muss nicht gewahrt werden, wenn bei sorgfältiger Güter- und Interessenabwägung gewichtige staatspolitische Gründe überwiegen, insbesondere wenn die verfassungsmäßige Ordnung berührt oder gefährdet ist.

Über als geheim bezeichnete Vorgänge und Vorhaben darf berichtet werden, wenn nach sorgfältiger Abwägung festgestellt wird, dass das Informationsbedürfnis der Öffentlichkeit höher rangiert als die für die Geheimhaltung angeführten Gründe.

Richtlinie 5.2 - Nachrichtendienstliche Tätigkeiten

Nachrichtendienstliche Tätigkeiten von Journalisten und Verlegern sind mit den Pflichten aus dem Berufsgeheimnis und dem Ansehen der Presse nicht vereinbar.

Richtlinie 5.3 - Datenübermittlung

Alle von Redaktionen zu journalistisch-redaktionellen Zwecken erhobenen, verarbeiteten oder genutzten personenbezogenen Daten unterliegen dem Redaktionsgeheimnis. Die Übermittlung von Daten zu journalistisch-redaktionellen Zwecken zwischen den Redaktionen ist zulässig. Sie soll bis zum Abschluss eines formellen datenschutzrechtlichen Beschwerdeverfahrens unterbleiben. Eine Datenübermittlung ist mit dem Hinweis zu versehen, dass die übermittelten Daten nur zu journalistisch-redaktionellen Zwecken verarbeitet oder genutzt werden dürfen.

Ziffer 6 – Trennung von Tätigkeiten

„Journalisten und Verleger üben keine Tätigkeiten aus, die die Glaubwürdigkeit der Presse in Frage stellen könnten.“

Richtlinie 6.1 - Doppelfunktionen

Übt ein Journalist oder Verleger neben seiner publizistischen Tätigkeit eine Funktion, beispielsweise in einer Regierung, einer Behörde oder in einem Wirtschaftsunternehmen aus, müssen alle Beteiligten auf strikte Trennung dieser Funktionen achten. Gleiches gilt im umgekehrten Fall.

Ziffer 7 – Trennung von Werbung und Redaktion

„Die Verantwortung der Presse gegenüber der Öffentlichkeit gebietet, dass redaktionelle Veröffentlichungen nicht durch private oder geschäftliche Interessen Dritter oder durch persönliche wirtschaftliche Interessen der Journalistinnen und Journalisten beeinflusst werden. Verleger und Redakteure wehren derartige Versuche ab und achten auf eine klare Trennung zwischen redaktionellem Text und Veröffentlichungen zu werblichen Zwecken. Bei Veröffentlichungen, die ein Eigeninteresse des Verlages betreffen, muss dieses erkennbar sein.“

Richtlinie 7.1 - Trennung von redaktionellem Text und Anzeigen

Bezahlte Veröffentlichungen müssen so gestaltet sein, dass sie als Werbung für den Leser erkennbar sind. Die Abgrenzung vom redaktionellen Teil kann durch Kennzeichnung und/oder Gestaltung erfolgen. Im Übrigen gelten die werberechtlichen Regelungen.

Richtlinie 7.2 - Schleichwerbung

Redaktionelle Veröffentlichungen, die auf Unternehmen, ihre Erzeugnisse, Leistungen oder Veranstaltungen hinweisen, dürfen nicht die Grenze zur Schleichwerbung überschreiten. Eine Überschreitung liegt insbesondere nahe, wenn die Veröffentlichung über ein begründetes öffentliches Interesse oder das Informationsinteresse der Leser hinausgeht oder von dritter Seite bezahlt bzw. durch geldwerte Vorteile belohnt wird.

Die Glaubwürdigkeit der Presse als Informationsquelle gebietet besondere Sorgfalt beim Umgang mit PR-Material.

Richtlinie 7.3 - Sonderveröffentlichungen

Redaktionelle Sonderveröffentlichungen unterliegen der gleichen redaktionellen Verantwortung wie alle redaktionellen Veröffentlichungen. Werbliche Sonderveröffentlichungen müssen die Anforderungen der Richtlinie 7.1 beachten.

Richtlinie 7.4 – Wirtschafts- und Finanzmarktberichterstattung

Journalisten und Verleger, die Informationen im Rahmen ihrer Berufsausübung recherchieren oder erhalten, nutzen diese Informationen vor ihrer Veröffentlichung ausschließlich für publizistische Zwecke und nicht zum eigenen persönlichen Vorteil oder zum persönlichen Vorteil anderer.

Journalisten und Verleger dürfen keine Berichte über Wertpapiere und/oder deren Emittenten in der Absicht veröffentlichen, durch die Kursentwicklung des entsprechenden Wertpapiers sich, ihre Familienmitglieder oder andere nahestehende Personen zu bereichern. Sie sollen weder direkt noch durch Bevollmächtigte Wertpapiere kaufen bzw. verkaufen, über die sie zumindest in den vorigen zwei Wochen etwas veröffentlicht haben oder in den nächsten zwei Wochen eine Veröffentlichung planen.

Um die Einhaltung dieser Regelungen sicherzustellen, treffen Journalisten und Verleger die erforderlichen Maßnahmen. Interessenkonflikte bei der Erstellung oder Weitergabe von Finanzanalysen sind in geeigneter Weise offenzulegen.

Ziffer 8 – Persönlichkeitsrechte

„Die Presse achtet das Privatleben und die Intimsphäre des Menschen. Berührt jedoch das private Verhalten öffentliche Interessen, so kann es im Einzelfall in der Presse erörtert werden. Dabei ist zu prüfen, ob durch eine Veröffentlichung Persönlichkeitsrechte Unbeteiligter verletzt werden. Die Presse achtet das Recht auf informationelle Selbstbestimmung und gewährleistet den redaktionellen Datenschutz.“

Richtlinie 8.1 - Nennung von Namen/Abbildungen

(1) Bei der Berichterstattung über Unglücksfälle, Straftaten, Ermittlungs- und Gerichtsverfahren (s. auch Ziffer 13 des Pressekodex) veröffentlicht die Presse in der Regel keine Informationen in Wort und Bild, die eine Identifizierung von Opfern und Tätern ermöglichen würden. Mit Rücksicht auf ihre Zukunft genießen Kinder und Jugendliche einen besonderen Schutz. Immer ist zwischen dem Informationsinteresse der Öffentlichkeit und dem Persönlichkeitsrecht des Betroffenen abzuwägen. Sensationsbedürfnisse allein können ein Informationsinteresse der Öffentlichkeit nicht begründen.

(2) Opfer von Unglücksfällen oder von Straftaten haben Anspruch auf besonderen Schutz ihres Namens. Für das Verständnis des Unfallgeschehens bzw. des Tathergangs ist das Wissen um die Identität des Opfers in der Regel unerheblich. Ausnahmen können bei Personen der Zeitgeschichte oder bei besonderen Begleitumständen gerechtfertigt sein.

(3) Bei Familienangehörigen und sonstigen durch die Veröffentlichung mittelbar Betroffenen, die mit dem Unglücksfall oder der Straftat nichts zu tun haben, sind Namensnennung und Abbildung grundsätzlich unzulässig.

(4) Die Nennung des vollständigen Namens und/oder die Abbildung von Tatverdächtigen, die eines Kapitalverbrechens beschuldigt werden, ist ausnahmsweise dann gerechtfertigt, wenn dies im Interesse der Verbrechensaufklärung liegt und Haftbefehl beantragt ist oder wenn das Verbrechen unter den Augen der Öffentlichkeit begangen wird.

Liegen Anhaltspunkte für eine mögliche Schuldunfähigkeit eines Täters oder Tatverdächtigen vor, sollen Namensnennung und Abbildung unterbleiben.

(5) Bei Amts- und Mandatsträgern können Namensnennung und Abbildung zulässig sein, wenn ein Zusammenhang zwischen Amt und Mandat und einer Straftat gegeben ist.

Gleiches trifft auf Personen der Zeitgeschichte zu, wenn die ihnen zur Last gelegte Tat im Widerspruch steht zu dem Bild, das die Öffentlichkeit von ihnen hat.

(6) Namen und Fotos Vermisster dürfen veröffentlicht werden, jedoch nur in Absprache mit den zuständigen Behörden.

Richtlinie 8.2 - Schutz des Aufenthaltsortes

Der private Wohnsitz sowie andere Orte der privaten Niederlassung, wie z. B. Krankenhaus-, Pflege-, Kur-, Haft- oder Rehabilitationsorte, genießen besonderen Schutz.

Richtlinie 8.3 - Resozialisierung

Im Interesse der Resozialisierung müssen bei der Berichterstattung im Anschluss an ein Strafverfahren in der Regel Namensnennung und Abbildung unterbleiben, es sei denn, ein neues Ereignis schafft einen direkten Bezug zu dem früheren Vorgang.

Richtlinie 8.4 - Erkrankungen

Körperliche und psychische Erkrankungen oder Schäden fallen grundsätzlich in die Geheimsphäre des Betroffenen. Mit Rücksicht auf ihn und seine Angehörigen soll die Presse in solchen Fällen auf Namensnennung und Bild verzichten und abwertende Bezeichnungen der Krankheit oder der Krankenanstalt, auch wenn sie im Volksmund anzutreffen sind, vermeiden. Auch Personen der Zeitgeschichte genießen über den Tod hinaus den Schutz vor diskriminierenden Enthüllungen.

Richtlinie 8.5 - Selbsttötung

Die Berichterstattung über Selbsttötung gebietet Zurückhaltung. Dies gilt insbesondere für die Nennung von Namen und die Schilderung näherer Begleitumstände. Eine Ausnahme ist beispielsweise dann zu rechtfertigen, wenn es sich um einen Vorfall der Zeitgeschichte von öffentlichem Interesse handelt.

Richtlinie 8.6 - Opposition und Fluchtvorgänge

Bei der Berichterstattung über Länder, in denen Opposition gegen die Regierung Gefahren für Leib und Leben bedeuten kann, ist zu bedenken: Durch die Nennung von Namen oder Fotoveröffentlichungen können Betroffene identifiziert und verfolgt werden. Auch kann die Veröffentlichung von Einzelheiten über Geflüchtete und ihre Flucht dazu führen, dass zurückgebliebene Verwandte und Freunde gefährdet oder noch bestehende Fluchtmöglichkeiten verbaut werden.

Richtlinie 8.7 - Jubiläumsdaten

Die Veröffentlichung von Jubiläumsdaten solcher Personen, die sonst nicht im Licht der Öffentlichkeit stehen, bedingt, dass sich die Redaktion vorher vergewissert hat, ob die Betroffenen mit der Veröffentlichung einverstanden sind oder vor öffentlicher Anteilnahme geschützt sein wollen.

Richtlinie 8.8 - Auskunft

Wird jemand durch eine Berichterstattung in der Presse in seinem Persönlichkeitsrecht beeinträchtigt, so hat das verantwortliche Publikationsorgan dem Betroffenen auf Antrag Auskunft über die der Berichterstattung zugrunde liegenden, zu seiner Person gespeicherten Daten zu erstatten. Die Auskunft darf verweigert werden, soweit

- aus den Daten auf Personen, die bei der Recherche, Bearbeitung oder Veröffentlichung von Beiträgen berufsmäßig journalistisch mitwirken oder mitgewirkt haben, geschlossen werden kann,
- aus den Daten auf die Person des Einsenders, Gewährsträgers oder Informanten von Beiträgen, Unterlagen und Mitteilungen für den redaktionellen Teil geschlossen werden kann,
- durch die Mitteilung der recherchierten oder sonst erlangten Daten die journalistische Aufgabe des Publikationsorgans durch Ausforschung des Informationsbestandes beeinträchtigt würde oder
- es sich sonst als notwendig erweist, um das Recht auf Privatsphäre mit den für die Freiheit der Meinungsäußerung geltenden Vorschriften in Einklang zu bringen.

Ziffer 9 – Schutz der Ehre

„Es widerspricht journalistischer Ethik, mit unangemessenen Darstellungen in Wort und Bild Menschen in ihrer Ehre zu verletzen.“

Ziffer 10 – Religion, Weltanschauung, Sitte

„Die Presse verzichtet darauf, religiöse, weltanschauliche oder sittliche Überzeugungen zu schmähen.“

Ziffer 11 – Sensationsberichterstattung, Jugendschutz

„Die Presse verzichtet auf eine unangemessene sensationelle Darstellung von Gewalt, Brutalität und Leid. Die Presse beachtet den Jugendschutz.“

Richtlinie 11.1 - Unangemessene Darstellung

Unangemessen sensationell ist eine Darstellung, wenn in der Berichterstattung der Mensch zum Objekt, zu einem bloßen Mittel, herabgewürdigt wird. Dies ist insbesondere dann der Fall, wenn über einen sterbenden oder körperlich oder seelisch leidenden Menschen in einer über das öffentliche Interesse und das Informationsinteresse der Leser hinausgehenden Art und Weise berichtet wird.

Bei der Platzierung bildlicher Darstellungen von Gewalttaten und Unglücksfällen auf Titelseiten beachtet die Presse die möglichen Wirkungen auf Kinder und Jugendliche.

Richtlinie 11.2 - Berichterstattung über Gewalttaten

Bei der Berichterstattung über Gewalttaten, auch angedrohte, wägt die Presse das Informationsinteresse der Öffentlichkeit gegen die Interessen der Opfer und Betroffenen sorgsam ab. Sie berichtet über diese Vorgänge unabhängig und authentisch, lässt sich aber dabei nicht zum Werkzeug von Verbrechern machen. Sie unternimmt keine eigenmächtigen Vermittlungsversuche zwischen Verbrechern und Polizei.

Interviews mit Tätern während des Tatgeschehens darf es nicht geben.

Richtlinie 11.3 - Unglücksfälle und Katastrophen

Die Berichterstattung über Unglücksfälle und Katastrophen findet ihre Grenze im Respekt vor dem Leid von Opfern und den Gefühlen von Angehörigen. Die vom Unglück Betroffenen dürfen grundsätzlich durch die Darstellung nicht ein zweites Mal zu Opfern werden.

Richtlinie 11.4 - Abgestimmtes Verhalten mit Behörden/Nachrichtensperre

Nachrichtensperren akzeptiert die Presse grundsätzlich nicht.

Ein abgestimmtes Verhalten zwischen Medien und Polizei gibt es nur dann, wenn Leben und Gesundheit von Opfern und anderen Beteiligten durch das Handeln von Journalisten geschützt oder gerettet werden können. Dem Ersuchen von Strafverfolgungsbehörden, die Berichterstattung im Interesse der Aufklärung von Verbrechen in einem bestimmten Zeitraum, ganz oder teilweise zu unterlassen, folgt die Presse, wenn das jeweilige Ersuchen überzeugend begründet ist.

Richtlinie 11.5 - Verbrecher-Memoiren

Die Veröffentlichung so genannter Verbrecher-Memoiren verstößt gegen die Publizistischen Grundsätze, wenn Straftaten nachträglich gerechtfertigt oder relativiert werden, die Opfer unangemessen belastet und durch eine detaillierte Schilderung eines Verbrechens lediglich Sensationsbedürfnisse befriedigt werden.

Richtlinie 11.6 - Drogen

Veröffentlichungen in der Presse dürfen den Gebrauch von Drogen nicht verharmlosen.

Ziffer 12 – Diskriminierungen

„Niemand darf wegen seines Geschlechts, einer Behinderung oder seiner Zugehörigkeit zu einer ethnischen, religiösen, sozialen oder nationalen Gruppe diskriminiert werden.“

Richtlinie 12.1 - Berichterstattung über Straftaten

In der Berichterstattung über Straftaten wird die Zugehörigkeit der Verdächtigen oder Täter zu religiösen, ethnischen oder anderen Minderheiten nur dann erwähnt, wenn für das Verständnis des berichteten Vorgangs ein begründbarer Sachbezug besteht.

Besonders ist zu beachten, dass die Erwähnung Vorurteile gegenüber Minderheiten schüren könnte.

Ziffer 13 – Unschuldsvermutung

„Die Berichterstattung über Ermittlungsverfahren, Strafverfahren und sonstige förmliche Verfahren muss frei von Vorurteilen erfolgen. Der Grundsatz der Unschuldsvermutung gilt auch für die Presse.“

Richtlinie 13.1 - Vorverurteilung

Die Berichterstattung über Ermittlungs- und Gerichtsverfahren dient der sorgfältigen Unterrichtung der Öffentlichkeit über Straftaten und andere Rechtsverletzungen, deren Verfolgung und richterliche Bewertung. Sie darf dabei nicht vorverurteilen. Die Presse darf eine Person als Täter bezeichnen, wenn sie ein Geständnis abgelegt hat und zudem Beweise gegen sie vorliegen oder wenn sie die Tat unter den Augen der Öffentlichkeit begangen hat. In der Sprache der Berichterstattung ist die Presse nicht an juristische Begrifflichkeiten gebunden, die für den Leser unerheblich sind.

Ziel der Berichterstattung darf in einem Rechtsstaat nicht eine soziale Zusatzbestrafung Verurteilter mit Hilfe eines "Medien-Prangers" sein. Zwischen Verdacht und erwiesener Schuld ist in der Sprache der Berichterstattung deutlich zu unterscheiden.

Richtlinie 13.2 - Folgeberichterstattung

Hat die Presse über eine noch nicht rechtskräftige Verurteilung eines Betroffenen berichtet, soll sie auch über einen rechtskräftig abschließenden Freispruch bzw. über eine deutliche Minderung des Strafvorwurfs berichten, sofern berechnigte Interessen des Betroffenen dem nicht entgegenstehen. Diese Empfehlung gilt sinngemäß auch für die Einstellung eines Ermittlungsverfahrens.

Richtlinie 13.3 - Straftaten Jugendlicher

Bei der Berichterstattung über Ermittlungs- und Strafverfahren gegen Jugendliche sowie über ihr Auftreten vor Gericht soll die Presse mit Rücksicht auf die Zukunft der Betroffenen besondere Zurückhaltung üben.

Ziffer 14 – Medizin-Berichterstattung

„Bei Berichten über medizinische Themen ist eine unangemessen sensationelle Darstellung zu vermeiden, die unbegründete Befürchtungen oder Hoffnungen beim Leser erwecken könnte. Forschungsergebnisse, die sich in einem frühen Stadium befinden, sollten nicht als abgeschlossen oder nahezu abgeschlossen dargestellt werden.“

Ziffer 15 – Vergünstigungen

„Die Annahme von Vorteilen jeder Art, die geeignet sein könnten, die Entscheidungsfreiheit von Verlag und Redaktion zu beeinträchtigen, sind mit dem Ansehen, der Unabhängigkeit und der Aufgabe der Presse unvereinbar. Wer sich für die Verbreitung oder Unterdrückung von Nachrichten bestechen lässt, handelt unehrenhaft und berufswidrig.“

Richtlinie 15.1 - Einladungen und Geschenke

Schon der Anschein, die Entscheidungsfreiheit von Verlag und Redaktion könne beeinträchtigt werden, ist zu vermeiden. Journalisten nehmen daher keine Einladungen oder Geschenke an, deren Wert das im gesellschaftlichen Verkehr übliche und im Rahmen der beruflichen Tätigkeit notwendige Maß übersteigt.

Die Annahme von Werbeartikeln oder sonstiger geringwertiger Gegenstände ist unbedenklich.

Recherche und Berichterstattung dürfen durch die Annahme von Geschenken, Einladungen oder Rabatten nicht beeinflusst, behindert oder gar verhindert werden. Verlage und Journalisten bestehen darauf, dass Informationen unabhängig von der Annahme eines Geschenks oder einer Einladung gegeben werden.

Wenn Journalisten über Pressereisen berichten, zu denen sie eingeladen wurden, machen sie diese Finanzierung kenntlich.

Ziffer 16 – Rügenabdruck

„Es entspricht fairer Berichterstattung, vom Deutschen Presserat öffentlich ausgesprochene Rügen abzudrucken, insbesondere in den betroffenen Publikationsorganen.“

Richtlinie 16.1 - Veröffentlichung von Rügenabdrucken

Für das betroffene Publikationsorgan gilt:

Der Leser muss erfahren, welcher Sachverhalt der gerügten Veröffentlichung zugrunde lag und welcher publizistische Grundsatz dadurch verletzt wurde.

Příloha II – Stanovy Německé tiskové rady

Satzung für den Trägerverein des Deutschen Presserats e. V.

(beschlossen am 25. Februar 1985, in der Fassung vom 7. Dezember 2005)

§ 1 - Name und Zweck des Vereins

(1) Der "Trägerverein des Deutschen Presserats" ist ein Zusammenschluss der in § 2 genannten Organisationen und Personen mit dem Zweck, für die Pressefreiheit in der Bundesrepublik Deutschland einzutreten und das Ansehen der deutschen Presse* zu wahren. Zur Wahrnehmung dieser Aufgabe bildet der Verein das Gremium "Deutscher Presserat" gemäß § 7 dieser Satzung.

(2) Sitz des Vereins ist Bonn.

(3) Der Verein soll in das Vereinsregister eingetragen werden.

(4) Geschäftsjahr ist das Kalenderjahr.

(5) Der Verein verfolgt ausschließlich gemeinnützige Zwecke.

§ 2 - Mitgliedschaft

(1) Mitglieder des Vereins sind nur

1. der Bundesverband	Deutscher	Zeitungsverleger	e. V.	(BDZV),
2. der Verband	Deutscher	Zeitschriftenverleger	e. V.	(VDZ),
3. der Deutschen	Journalisten-Verband	e. V.		(DJV),

4. die Deutsche Journalistinnen- und Journalisten-Union (dju) in ver.di
sowie
5. je eine von den unter Ziffern 1 bis 4 aufgeführten Organisationen benannte natürliche Person.

(2) Die Mitglieder treten dem Verein durch schriftliche Erklärung bei. Die Mitgliedschaft endet durch

1. schriftliche Kündigung der unter Abs. 1 Ziff. 1 bis 4 aufgeführten Organisationen mit einer Frist von zwölf Monaten zum Ende eines Kalenderjahres,

2. bei den gemäß Abs. 1 Ziff. 5 benannten natürlichen Personen durch - Ablauf des in der Regel zweijährigen Benennungszeitraumes, der zum Schluss eines Kalenderjahres enden soll;

- schriftliche Kündigung durch die natürlichen Personen zum Ablauf des auf die Aufgabe der Kündigungserklärung folgenden Kalendermonats;

- Abberufung dieser natürlichen Personen durch die Trägerorganisationen.

(3) Der Verein erhebt nur von den Mitgliedern gemäß Abs. 1 Ziff. 1 bis 4 Beiträge.

§ 3 - Organe, Ausschüsse

(1) Organe des Vereins sind

1. die	Mitgliederversammlung,
--------	------------------------

2. der Vorstand.

(2) Zur Erledigung bestimmter Aufgaben kann die Mitgliederversammlung die Bildung von Ausschüssen und deren Verfahren beschließen.

§ 4 - Mitgliederversammlung

(1) Die Mitgliederversammlung besteht aus je einem Vertreter* jeder Trägerorganisation und den gemäß § 2 Abs. 1 Ziff. 5 benannten natürlichen Personen oder einem von diesen Mitgliedern bevollmächtigten Vertreter. Stimmübertragung ist zulässig.

- (2) Die Mitgliederversammlung wird vom Vorsitzenden mit dreiwöchiger Ladungsfrist unter Angabe der Tagesordnung einberufen.
- (3) Mitgliederversammlungen finden mindestens einmal im Kalenderjahr statt. Auf Verlangen einer Trägerorganisation tritt eine außerordentliche Mitgliederversammlung binnen sechs Wochen zusammen. Der von der Trägerorganisation beantragte Beratungsgegenstand ist auf die Tagesordnung zu setzen. In außergewöhnlichen Fällen kann eine Mitgliederversammlung im Einvernehmen aller Trägerorganisationen ohne Ladungsfrist stattfinden.
- (4) Die Mitgliederversammlung ist beschlussfähig, sofern die Trägerorganisationen gemäß § 2 Abs. 1 Ziff. 1 bis 4 vertreten sind. Beschlüsse können nicht gegen den ausdrücklichen Widerspruch eines Vertreters einer Trägerorganisation gemäß § 2 Abs. 1 Ziff. 1 bis 4 gefasst werden.
- (5) Die Mitgliederversammlung tagt nicht öffentlich.

§ 5 - Aufgaben der Mitgliederversammlung

Die Mitgliederversammlung hat insbesondere folgende Aufgaben:

1. Wahl des Vorstandes gemäß § 6,
2. Anstellung und Abberufung des Geschäftsführers gemäß § 12,
3. Bestellung der Rechnungsprüfer,
4. Feststellung des Haushaltsplans des Vereins,
5. Entgegennahme des Jahresberichtes des Vorstandes und des Rechnungsprüfungsberichtes sowie Entlastung des Vorstandes und des Geschäftsführers,
6. Vorschlag von Mitgliedern des Deutschen Presserats (§ 8) für die Wahl zum Sprecher und dessen Stellvertreter,
7. Einsetzung und Aufhebung von Ausschüssen zur Erfüllung bestimmter Aufgaben und Wahl ihrer Mitglieder,
8. Erlass von Verfahrensordnungen für den Deutschen Presserat und dessen Ausschüsse,
9. Beschluss über die Auflösung des Vereins gemäß § 14.

§ 6 - Vorstand

- (1) Der Vorstand des Vereins besteht aus dem Vorsitzenden und dessen Stellvertreter. Er wird jeweils für die Dauer von zwei Kalenderjahren gewählt. Der Vorsitz soll zwischen einem Vertreter der Verleger-Trägerorganisationen und einem Vertreter der Journalisten-Trägerorganisationen wechseln. Der Stellvertreter soll ein Vertreter der jeweils anderen Gruppe (Verleger oder Journalisten) sein.
- (2) Der Vorsitzende, im Falle seiner Verhinderung der stellvertretende Vorsitzende, leitet die Mitgliederversammlung.
- (3) Der Vorsitzende oder sein Stellvertreter vertreten jeder allein den Verein. Verpflichtungen können nur in der Weise begründet werden, dass die Haftung der Mitglieder auf das Vereinsvermögen beschränkt ist.
- (4) Die Mitgliederversammlung kann den Vorsitzenden oder dessen Stellvertreter ermächtigen, in einzelnen Fällen bestimmte Obliegenheiten selbständig zu erledigen.

§ 7 - Deutscher Presserat

- (1) Der Deutsche Presserat ist ein Gremium des "Trägervereins des Deutschen Presserats". Er hat 28 Mitglieder. Die in § 2 Abs. 1 Ziff. 1 und 2 sowie die in Ziff. 3 und 4 aufgeführten Trägerorganisationen entsenden jeweils eine Hälfte der Mitglieder, welche in der deutschen Presse verlegerisch oder journalistisch tätig sind.*
- (2) Die Mitglieder des Deutschen Presserats sind unabhängig und an Weisungen der sie entsendenden Organisationen nicht gebunden. Sie sind zu finanziellen Beiträgen und Zuschüssen nicht verpflichtet. Ihre Tätigkeit ist ehrenamtlich.

(3) Die Dauer der Mitgliedschaft beträgt zwei Jahre. Die Amtszeit endet jeweils mit dem Ablauf des auf die Entsendung folgenden Kalenderjahres. Mehrmalige Entsendung ist zulässig. Scheidet ein Mitglied vorzeitig aus, benennt die entsendende Organisation alsbald einen Nachfolger für den Rest der Amtszeit.

§ 8 - Sprecher des Deutschen Presserats

(1) In der ersten Sitzung eines Kalenderjahres wählt der Deutsche Presserat aus seiner Mitte auf Vorschlag der Mitgliederversammlung (§ 5 Abs. 1 Ziffer 6) seinen Sprecher und dessen Stellvertreter für eine Amtsperiode von zwei Jahren. Das Amt des Sprechers soll alle zwei Jahre zwischen Vertretern der Verleger-Trägerorganisationen und der Journalisten-Trägerorganisationen wechseln. Der Stellvertreter soll der jeweils anderen Gruppe (Verleger oder Journalisten) angehören.

(2) Der Sprecher - im Falle seiner Verhinderung sein Stellvertreter - beruft die Sitzungen des Deutschen Presserats ein und leitet sie. Er repräsentiert den Deutschen Presserat gegenüber der Öffentlichkeit.

§ 9 - Aufgaben des Presserats

Der Deutsche Presserat hat die folgenden Aufgaben:

1. Missstände im Pressewesen festzustellen und auf deren Beseitigung hinzuwirken,
2. Beschwerden über einzelne Zeitungen, Zeitschriften oder Pressedienste zu prüfen und in begründeten Fällen Missbilligungen und Rügen gemäß § 12 Abs. 3 der Beschwerdeordnung auszusprechen. Diese Regelung gilt auch für solche journalistischen Beiträge, die von Zeitungs-, Zeitschriftenverlagen oder Pressediensten in digitaler Form verbreitet wurden und zeitungsg- oder zeitschriftenidentisch sind. Digitale Beiträge sind insbesondere dann zeitungsg- oder zeitschriftenidentisch, wenn sie vollständig oder teilweise Inhalte von Zeitungen oder Zeitschriften wiedergeben bzw. Inhalte von Zeitungen oder Zeitschriften als Vorabmeldungen verbreitet haben,
3. Empfehlungen und Richtlinien für die publizistische Arbeit zu geben,
4. für den unbehinderten Zugang zu den Nachrichtenquellen einzutreten,
5. im Einvernehmen mit den Trägerorganisationen Entwicklungen entgegenzutreten, die die freie Information und Meinungsbildung des Bürgers gefährden könnten,*
6. die Selbstregulierung im Bereich des Redaktionsdatenschutzes einschließlich des präventiven Datenschutzes sowie der Anlassaufsicht zu organisieren.

§ 10 - Selbstverpflichtungserklärung, Bindung, Veröffentlichung von Rügen

(1) Der Trägerverein des Deutschen Presserats fordert die Verlage von periodischen Druckwerken auf, sich schriftlich zum Pressekodex und den Grundsätzen zum Redaktionsdatenschutz zu bekennen und die von den zuständigen Gremien des Deutschen Presserats wegen des Verstoßes gegen den Pressekodex und die Grundsätze zum Redaktionsdatenschutz ausgesprochenen Sanktionen zu befolgen. Die Erklärung umschließt dabei auch die Verpflichtung, Entscheidungen, die sie betreffen und diesbezüglich derer der Deutsche Presserat auf Veröffentlichung erkannt hat, in ihren Medien aktualitätsnah zu publizieren.

(2) Der Pressekodex und die Grundsätze des Deutschen Presserats zum Redaktionsdatenschutz binden die Mitglieder des Trägervereins des Deutschen Presserats unmittelbar. Diese wirken darauf hin, dass Abs. 1 dieser Regelung eingehalten wird.

(3) Die Mitglieder gemäß § 2 Abs. 1 Ziff. 1 bis 4 werden Rügen des Deutschen Presserats in ihren Verbandsorganen veröffentlichen.

§ 11 - Beschwerdeausschuss

(1) Der Deutsche Presserat bildet einen Beschwerdeausschuss, der aus zwölf seiner Mitglieder besteht. Der Beschwerdeausschuss besteht aus zwei gleichberechtigten Kammern mit je 6 Mitgliedern. Jede Kammer entscheidet als Beschwerdeausschuss des Deutschen Presserats. Drei Mitglieder der Kammern müssen verlegerisch, drei journalistisch tätig sein. Für beide Gruppen stehen je zwei weitere Mitglieder als Stellvertreter zur Verfügung. Die Stellvertreter nehmen bei Verhinderungen der ordentlichen Mitglieder vollberechtigt an den Sitzungen der Kammern teil.

(2) Der Deutsche Presserat bildet einen Beschwerdeausschuss für den Redaktionsdatenschutz, der aus sechs Personen besteht. Davon sind fünf Mitglieder des Deutschen Presserats, eine weitere Person wird von dem Verband der Anzeigenblattverleger benannt. Drei Mitglieder des Beschwerdeausschusses müssen verlegerisch, drei journalistisch tätig sein. Für beide Gruppen stehen je zwei weitere Mitglieder als Stellvertreter zur Verfügung. Die Stellvertreter nehmen bei Verhinderungen der ordentlichen Mitglieder voll berechtigt an den Sitzungen des Beschwerdeausschusses für den Redaktionsdatenschutz teil. Die Mitglieder dieses Beschwerdeausschusses sollen über besondere Kenntnisse des Datenschutzes verfügen.

§ 12 - Geschäftsführer

Zur Erledigung der laufenden Geschäfte des Trägervereins des Deutschen Presserats, des Deutschen Presserats (als dessen Gremium) und dessen Beschwerdeausschüsse beruft die Mitgliederversammlung des Trägervereins einen Geschäftsführer (§ 5 Ziff. 2). Der Geschäftsführer leitet die Geschäftsstelle des Trägervereins und des Deutschen Presserats, die ihren Sitz in Bonn hat.

§ 13 - Niederschriften

Über die Mitgliederversammlung sowie die Sitzungen des Deutschen Presserats und der Beschwerdeausschüsse sind Niederschriften anzufertigen, die mindestens den Inhalt von Beschlüssen und deren Begründung sowie die Abstimmungsverhältnisse enthalten müssen. Die Niederschriften unterzeichnen der Sitzungsleiter und der Geschäftsführer.

§ 14 - Austritt, Auflösung

(1) Über die Auflösung des Vereins entscheidet die Mitgliederversammlung. Der Verein gilt als aufgelöst, wenn eine der in § 2 Abs. 1 Ziff. 1 bis 4 genannten Trägerorganisationen ihren Austritt erklärt.

(2) Falls die Mitgliederversammlung keinen anderen Beschluss fasst, fällt das Vereinsvermögen an den als mildtätig anerkannten Hilfsverein der Deutschen Presse e. V., Stuttgart.

(zapsáno v rejstříku sdružení u obvodního soudu v Bonnu pod č. 5205 dne 21.8.1985)

Příloha III – Procedurální řád stížností

Beschwerdeordnung des Deutschen Presserats

(beschlossen am 25. Februar 1985, in der Fassung vom 15. Dezember 2006)

§ 1 - Beschwerdeberechtigung

(1) Jeder ist berechtigt, sich beim Deutschen Presserat allgemein über Veröffentlichungen oder Vorgänge in der deutschen Presse zu beschweren. Beschwerde kann zudem einreichen, wer der Ansicht ist, dass die Verarbeitung von personenbezogenen Daten zu journalistisch-redaktionellen Zwecken im Rahmen der Recherche oder Veröffentlichung das Recht auf Datenschutz verletzt.

(2) Der Deutsche Presserat kann auch von sich aus ein Beschwerdeverfahren einleiten.

§ 2 – Inhalt der Beschwerde

(1) Die Beschwerde muss Schriftform haben. Sie muss einen Beschwerdegrund angeben und kann einen Antrag enthalten. Der Beschwerde soll eine entsprechende Veröffentlichung im Original oder in Ablichtung beigelegt werden. Anonyme oder offensichtlich missbräuchliche Beschwerden werden nicht behandelt.

(2) Der Deutsche Presserat nimmt in der Regel keine Beschwerden über Vorgänge an, die selbst oder deren Erstveröffentlichung länger als ein Jahr zurückliegen. Bei Beschwerden, die auf Verstöße gegen das Recht auf Datenschutz gestützt werden, wird auf den Zeitpunkt der Kenntnis durch den Beschwerdeführer* abgestellt.

§ 3 – Zuständigkeit der Beschwerdeausschüsse

(1) Beschwerden werden - außer in den Fällen von § 5 und § 7 (2) - von Beschwerdeausschüssen behandelt.

(2) Beschwerden, die mögliche Verletzungen des Rechts auf Datenschutz zum Inhalt haben, werden von dem Beschwerdeausschuss zum Redaktionsdatenschutz behandelt.

(3) Auf Verlangen von zwei Mitgliedern eines Beschwerdeausschusses ist eine Beschwerde an das Plenum des Deutschen Presserats abzugeben.

(4) Erkennt der Beschwerdeausschuss Anhaltspunkte für einen offensichtlichen Missbrauch des Beschwerderechts, gibt er die Beschwerde zur abschließenden Entscheidung über die Missbräuchlichkeit an das Plenum des Deutschen Presserats ab.

§ 4 – Zuständigkeit des Plenums des Deutschen Presserats

(1) Das Plenum des Deutschen Presserats ist für alle Beschwerden von grundsätzlicher Bedeutung zuständig. Es entscheidet außerdem abschließend, ob ein offensichtlicher Missbrauch des Beschwerderechts vorliegt.

(2) Das Plenum des Deutschen Presserats ist ferner für alle Beschwerden zuständig, die vom jeweiligen Beschwerdeausschuss nach § 3 (3) abgegeben werden.

(3) Das Plenum des Deutschen Presserats kann jede Beschwerde bis zur abschließenden Entscheidung durch den Beschwerdeausschuss an sich ziehen.

(4) Jede Übernahme einer Beschwerde durch das Plenum ist den Beteiligten schriftlich mitzuteilen.

(5) Für das Verfahren im Plenum gilt die Beschwerdeordnung entsprechend.

§ 5 – Vorprüfung

(1) Es findet eine Vorprüfung statt. Ist der Deutsche Presserat für die Beschwerde offensichtlich nicht zuständig, unterrichtet er den Beschwerdeführer und teilt ihm gegebenenfalls die zuständige Stelle mit.

(2) Unschlüssige oder offensichtlich unbegründete Beschwerden weist der Deutsche Presserat zurück.

(3) Der Beschwerdeführer hat die Möglichkeit, innerhalb von zwei Wochen nach Absendung der Zurückweisung Einspruch einzulegen. Über den Einspruch entscheidet der Beschwerdeausschuss. Er kann entweder die Zurückweisung nach Absatz 2 bestätigen oder die Einleitung des Beschwerdeverfahrens nach §§ 6 ff. beschließen.

§ 6 – Beteiligung des Beschwerdegegners und Vermittlung

(1) Beschwerden, die nicht nach § 5 abschließend behandelt wurden, werden dem Beschwerdegegner mit der Aufforderung übersandt, innerhalb von drei Wochen nach Absendung zur Beschwerde Stellung zu nehmen.

(2) Der Presserat kann zwischen den Beteiligten vermitteln. Die Behandlung einer Beschwerde wird während eines solchen Vermittlungsverfahrens ausgesetzt, Fristen sind unterbrochen. Bei erfolgreicher Vermittlung ist das Beschwerdeverfahren beendet. Kommt es nicht zu einer einvernehmlichen Lösung, wird das Beschwerdeverfahren fortgesetzt.

(3) Der Beschwerdegegner wird auf die Möglichkeit hingewiesen, innerhalb der Frist nach Absatz 1 selbst zu prüfen, ob ein Verstoß gegen den Pressekodex vorliegt und ob er ihn ggf. selbst durch Wiedergutmachung nach Maßgabe des Absatz 4 in Ordnung gebracht hat oder in Ordnung bringen will.

(4) Als ausreichende Wiedergutmachung sind Maßnahmen des Beschwerdegegners anzusehen, die geeignet sind, die Berufsethik zu wahren und so das Ansehen der Presse wiederherzustellen. Dies geschieht in öffentlicher Form, es sei denn, dass eine erneute Veröffentlichung über den Vorgang den Interessen des oder der Betroffenen widerspricht. Im Falle der Verletzung des Redaktionsdatenschutzes (§ 1 (1) Satz 2) muss der oder die Betroffene die Wiedergutmachung des Beschwerdegegners als ausreichend anerkennen.

(5) Nach Ablauf der Frist gemäß Absatz 1 prüft der Deutsche Presserat, ob der Beschwerdegegner die Verletzung des Pressekodex selbst in Ordnung gebracht hat. Ist dies nicht der Fall oder hat der Beschwerdeführer die Wiedergutmachung im Falle der Verletzung des Redaktionsdatenschutzes nicht als ausreichend anerkannt, wird das Beschwerdeverfahren nach dieser Beschwerdeordnung fortgeführt.

§ 7 – Vorsitzendenentscheidung

(1) Der Vorsitzende des Beschwerdeausschusses veranlasst die weiteren sitzungsvorbereitenden Maßnahmen, beispielsweise durch Einholung einer ergänzenden abschließenden Stellungnahme der Beteiligten. Den Beteiligten sind die eingehenden Stellungnahmen und Auskünfte zuzuleiten, soweit sie entscheidungserheblich sein können.

(2) Der Vorsitzende kann einfach gelagerte Beschwerden im Wege der Vorsitzendenentscheidung

- als unbegründet zurückweisen oder
- für begründet erklären und auf eine Maßnahme verzichten,
- für begründet erklären und einen Hinweis (§ 12 (5)) erteilen.

Die maßgeblichen Entscheidungsgründe für die Vorsitzendenentscheidung sind dem Beschwerdeausschuss mitzuteilen.

(3) Die Beteiligten haben die Möglichkeit, innerhalb von zwei Wochen nach Absendung der Vorsitzendenentscheidung Einspruch einzulegen. Hierüber entscheidet der Beschwerdeausschuss.

§ 8 – Vorbereitung der mündlichen Beratung

(1) Die Mitglieder des zuständigen Beschwerdeausschusses, ihre Stellvertreter, die Vorsitzenden der anderen Beschwerdeausschüsse und jeweils ein Vertreter der Trägerorganisationen werden zu der mündlichen Beratung eingeladen. Die übrigen Mitglieder des Plenums können an der Sitzung des jeweiligen Beschwerdeausschusses nach Anmeldung teilnehmen. Alle erhalten den gesamten Beschwerdevergang. Mitarbeiter der Geschäftsstelle können anwesend sein.

(2) Darüber hinaus können Beteiligte (Beschwerdeführer, Beschwerdegegner) sowie Zeugen eingeladen werden.

(3) Die Einladungen ergehen schriftlich. Sie müssen Ort und Zeit der Sitzung enthalten. Die Einladung ist spätestens vier Wochen vor der Sitzung abzusenden. Die Eingeladenen müssen bis zwei Wochen vor der Sitzung ihre Teilnahme mitteilen.

(4) In allen Fällen einer mündlichen Beratung erhalten die Beteiligten eine Benachrichtigung, die enthalten muss:

1. Ort und Zeit der Sitzung,
2. die Namen der Teilnehmer,
3. den Hinweis, dass jeder Teilnehmer wegen Besorgnis der Befangenheit abgelehnt werden kann,
4. den Hinweis, dass auch bei Fernbleiben eines ggf. eingeladenen Beteiligten entschieden werden kann,
5. den Hinweis, dass auch bei Nichtabgabe einer Stellungnahme (§ 6 (1)) über eine

Beschwerde entschieden werden kann,
6. die Namen eingeladenen Zeugen.

§ 9 – Befangenheit

- (1) Einzelne Teilnehmer nach § 8 können von jedem Beteiligten wegen Besorgnis der Befangenheit abgelehnt werden oder sich selbst für befangen erklären, wenn ein Grund vorliegt, der geeignet ist, Misstrauen gegen ihre Unparteilichkeit zu rechtfertigen.
- (2) Der Ablehnungsantrag muss dem zuständigen Ausschuss rechtzeitig schriftlich eingereicht und begründet werden.
- (3) Über den Ablehnungsantrag entscheidet der zuständige Beschwerdeausschuss ohne das betroffene Mitglied. Über jeden Fall einer Ablehnung wird gesondert entschieden. Der Beschluss ist nicht anfechtbar.
- (4) Mitglieder des Deutschen Presserats sind befangen, wenn der Gegenstand der Beschwerde sie selbst, ihren eigenen Verlag oder ihre eigene Redaktion betrifft.
- (5) Teilnehmer, die nach § 9 (1) bis (4) befangen sind, sind von der Beratung und Entscheidung zu der Sache ausgeschlossen.

§ 10 – Mündliche Beratung

- (1) Der Vorsitzende leitet die Beratung, die nicht öffentlich ist. Stimmberechtigt sind die Mitglieder des Beschwerdeausschusses, im Falle ihrer Abwesenheit ihre Stellvertreter.
- (2) Über die Sitzung ist ein Protokoll anzufertigen, das den wesentlichen Inhalt wiedergibt. Etwaige Anträge von Beteiligten und Beschlüsse des Gremiums sind im Wortlaut aufzunehmen oder dem Protokoll als Anlage beizufügen.
- (3) Jedes Gremienmitglied kann verlangen, dass einzelne Äußerungen wörtlich protokolliert werden.

§ 11 – Empfehlungen und Hinweise

Hinweise und Empfehlungen, die zu Richtigstellungen (Klarstellungen) und gegebenenfalls zu einer gütlichen Einigung der Beteiligten führen, sind in jedem Stadium des Verfahrens möglich.

§ 12 – Entscheidungen

- (1) Der Beschwerdeausschuss ist an Anträge der Beteiligten nicht gebunden. Bei Rücknahme der Beschwerde durch den Beschwerdeführer kann er aus presseethischen Gründen an der Behandlung der Beschwerde festhalten. Auf entscheidungserhebliche Gesichtspunkte sind die Beteiligten rechtzeitig hinzuweisen, um ihnen erneut Gelegenheit zur Stellungnahme zu diesem Gesichtspunkt zu geben.
- (2) Der Beschwerdeausschuss wertet die eingereichten Unterlagen, eingeholten Auskünfte und Aussagen von Zeugen nach freier Überzeugung.

(3) Eine Beschwerde kann als unzulässig verworfen oder als unbegründet zurückgewiesen werden.

(4) Ein Beschwerdeverfahren wird eingestellt, soweit sich der Sachverhalt nicht aufklären lässt.

(5) Ist eine Beschwerde begründet, kann

1. ein Hinweis
2. eine Missbilligung
3. eine Rüge

ausgesprochen werden. Der Beschwerdeausschuss kann trotz begründeter Beschwerde im Einzelfall auf eine Maßnahme verzichten.

(6) Die Behandlung einer Beschwerde kann ausgesetzt werden, wenn

1. konkrete Anhaltspunkte dafür vorliegen, dass ihre Entscheidung den Ausgang eines anhängigen Ermittlungs- oder Gerichtsverfahrens beeinflussen könnte,
2. eine Interessenabwägung ergibt, dass diese Einflussmöglichkeit das Interesse eines der Beteiligten an der Entscheidung des Presserats überwiegt und
3. einer Aussetzung nicht grundlegende presseethische Erwägungen entgegenstehen.

(7) Die abschließende, schriftlich abgefasste Entscheidung ist zu begründen, vom Vorsitzenden zu unterschreiben und soll den Beteiligten spätestens drei Wochen nach Ende der mündlichen Beratung zugesandt werden.

(8) Die Trägerorganisationen des Deutschen Presserats publizieren eine nach § 15 zu veröffentlichende Rüge in ihren Verbandsorganen.

§ 13 – Entscheidungsgrundlagen

Bei Abwägung der Frage, ob eine Missbilligung oder eine Rüge ausgesprochen oder nur ein Hinweis gegeben wird, sind unter anderem die Schwere des Verstoßes, seine Folgen für den (oder die) durch die Veröffentlichung Betroffenen sowie eventuelle Schritte des Beschwerdegegners zur Minderung solcher Folgen und/oder zur Vermeidung von Wiederholungen zu berücksichtigen. Bei einer Änderung der Spruchpraxis des Deutschen Presserats darf nur ein Hinweis gegeben werden.

§ 14 – Vertraulichkeit

Die Mitglieder des Deutschen Presserats, die Vertreter der Trägerorganisationen im Presserat und die Angestellten des Deutschen Presserats wahren die Vertraulichkeit der Beratungen und der Unterlagen. Sie äußern sich vor einer Entscheidung öffentlich nur zum formellen Verfahrensstand und nicht in der Weise, dass ihr Votum ersichtlich wird.

§ 15 – Verpflichtung zum Abdruck

Rügen sind nach Ziffer 16 des Pressekodex in den betroffenen Publikationsorganen in angemessener Form abzdrukken. Der Beschwerdeausschuss kann auf die Abdruckverpflichtung verzichten, wenn es der Schutz eines Betroffenen erfordert.

§ 16 – Wiederaufnahme eines Verfahrens

Die Entscheidung, die ein Gremium (Beschwerdeausschuss, Beschwerdeausschuss zum Redaktionsdatenschutz oder das Plenum des Deutschen Presserats) trifft, ist durch Wiederaufnahme anfechtbar. Eine Wiederaufnahme des abgeschlossenen Beschwerdeverfahrens ist zulässig, wenn der Beschwerdeführer oder Beschwerdegegner dies unverzüglich beantragt und entweder

1. neue Gegebenheiten nachgewiesen werden, die allein oder in Verbindung mit den früheren Entscheidungsgrundlagen eine wesentlich andere Entscheidung zu begründen geeignet sind oder
2. entscheidungserhebliche Gesichtspunkte vom Deutschen Presserat nicht rechtzeitig mitgeteilt oder berücksichtigt wurden.

§ 17 – Verfahrensabläufe

Interne Verfahrensabläufe werden in der Geschäftsordnung geregelt.

Příloha IV – Zákon o zajištění nezávislosti komise pro stížnosti ustanovené Německou tiskovou radou

Gesetz zur Gewährleistung der Unabhängigkeit des vom Deutschen Presserat eingesetzten Beschwerdeausschusses
Vom 18. August 1976 (BGBl. I S. 2215)

Der Bundestag hat das folgende Gesetz beschlossen:

- § 1**
- (1) Der Deutsche Presserat erhält zur Gewährleistung seiner Unabhängigkeit bei der Wahrnehmung seiner satzungsgemäßen Aufgabe zur Feststellung und Beseitigung von Missständen im Pressewesen alljährlich einen Zuschuss des Bundes. Der Zuschuss ist zweckgebunden für die Tätigkeit des Beschwerdeausschusses des Deutschen Presserates zu verwenden.
- (2) Der Zuschuss wird zum 1. April eines jeden Jahres gezahlt, erstmals am 1. April 1976. Er beträgt 80.000 DM.

§ 2

Das Prüfungsrecht des Bundesrechnungshofs bestimmt sich nach § 104 der Bundeshaushaltsordnung.

§ 3

Der in § 1 Abs. 2 Satz 2 festgesetzte Betrag ist im Haushaltsplan veränderten allgemeinen wirtschaftlichen Verhältnissen anzupassen.* Dieser Betrag tritt an die Stelle des in § 1 Abs. 2 Satz 2 genannten Betrages.

§ 4

Dieses Gesetz gilt nach Maßgabe des § 13 Abs. 1 des Dritten Überleitungsgesetzes vom 4. Januar 1952 (Bundesgesetzbl. I S. 1) auch im Land Berlin.

§ 5

Dieses Gesetz tritt am Tage nach der Verkündung in Kraft.

Die verfassungsmäßigen Rechte des Bundesrates sind gewahrt.

Die Bundesregierung hat dem vorstehenden Gesetz die nach Artikel 113 des Grundgesetzes erforderliche Zustimmung erteilt.

Das vorstehende Gesetz wird hiermit verkündet.

Bonn, den 18. August 1976

*Für 2003 beläuft sich der Zuschuss auf 183.000 Euro

Příloha V – Osobní korespondence

Dopis od Elly Wassinkové z Německé tiskové rady

Sehr geehrter Herr Cernikov,

vielen Dank für Ihre Mail. Bitte entschuldigen Sie: wir hatten die Satzung auf der Homepage an der Stelle tatsächlich noch nicht aktualisiert, was ich sofort nachgeholt habe: vielen Dank also für den Hinweis. Es sind 8 Mitglieder pro Ausschuss und im Redaktionsdatenschutzausschuss 6 Mitglieder. Die Satzungsänderung datiert vom Dezember 2005.

Die Sitzungen der Beschwerdeausschüsse sind nicht öffentlich, da hier vielfach persönliche, zum Teil auch intime Details, von Beschwerdeführern behandelt werden, die - ähnlich wie bei Gericht - nicht in der Öffentlichkeit diskutiert werden sollten. Zudem ist die Freiwillige Selbstkontrolle mit Profis aus der Branche - den Verlegern und Journalisten - besetzt, die sich in der Diskussion auch frei äußern können müssen, ohne Gefahr zu laufen, von berichtenden Journalisten oder der Öffentlichkeit dann wieder zitiert zu werden. Die Diskussionen in den Ausschüssen sind sehr offen und nicht nach Verleger- und Journalistenbänke getrennt, so dass wir der Meinung sind, dass eine der Sache dienliche Diskussion sehr wohl und eigentlich nur in diesem geschützten Rahmen stattfinden kann.

Kritiker, die Lücken im Kodex erkennen, können sich gerne bei uns melden und diese vortragen. Der Pressekodex ist einer steten Wandlung unterworfen und guten Argumenten hat sich der Presserat noch nie verschlossen. Dass nicht jeden Monat eine neue Fassung des Kodex dabei herauskommen kann und darf ist selbstverständlich. Anregungen nehmen wir gerne auf. Wenn diese Anregungen von

Kritikern dann jedoch nicht Einfluss in den Kodex nehmen, reagieren diese Kritiker häufig mit Unverständnis. Damit muss der Presserat leben, da er nicht jede Anregungen, die irgendjemand für gut hält, aufnehmen kann. Stets wird im Plenum dann diskutiert, welche Änderungen Sinn machen und welche nicht.

Zum "zahnlosen Tiger" - auch dies ein Vorwurf von Kritikern, die meist jedoch auch keine andere Lösung für eine freiwillige Selbstkontrolle haben. Der Presserat und die ihn tragenden Verbände wollen in jedem Fall eine staatliche Kontrolle vermeiden und setzen daher seit 50 Jahren auf dieses Modell, dass sich - trotz einiger Schwachstellen - bewährt hat, wie auch der Bundespräsident anlässlich des 50. Geburtstages dem Presserat bestätigte. Der Presserat ist kein Richter, sondern kollegialer Ratgeber mit dem Ziel ein journalistische Berufsethos aufzubauen. Auch der Staat kennt seit Jahrzehnten Gesetze und dennoch gibt es viel, die diese Gesetze missachten und straffällig werden – stellt irgendjemand deswegen gleich das ganze System in Frage?

Selbstverständlich gibt es unterschiedliche Auffassungen zwischen dem, was ethisch erlaubt sein darf und dem, was nicht mehr zu tragen ist. So sind auch die Entscheidungen in den Ausschüssen immer Mehrheitsentscheidungen, die sehr unterschiedlich ausfallen und natürlich nicht immer einstimmig sind.

Ich hoffe Ihre Fragen eingehend beantwortet zu haben. Für Rückfragen können Sie sich gerne an mich wenden.

Mit freundlichen Grüßen

Ella Wassink
Referentin für Öffentlichkeitsarbeit
Deutscher Presserat
Gerhard-von-Are-Str. 8
53111 Bonn

Abstrakt z osobní korespondence s Horstem Pöttkerem

Lieber Herr Cernikov,

um mit der letzten Frage zu beginnen: In der ersten Phase einer Reform sollte der Presserat m.E. die Öffentlichkeit zu Sitzungen des Beschwerdeausschusses zulassen und Publikumsvertreter von außerhalb der Verleger- und Journalistenverbände in den Trägerverein aufnehmen. Ich bin mit der Struktur des Presserats nicht zufrieden, weil sie zu öffentlichkeitsscheu ist, der Gesellschaft als ganzer zu wenig Mitwirkungsmöglichkeiten an der Qualitätssicherung des Journalismus einräumt.

(...)

Den Text vom FPS-Newsletter gibt es nur dort, nicht gedruckt. Sie müssen also für eine Abschlussarbeit die Internet-Quelle zitieren und außerdem - jedenfalls nach unseren Regeln - auch kopieren. Das gleiche gilt für den Aufsatz über den Presserat auf der Homepage des FPS (www.publizistische-selbstkontrolle.de).

Mit schönen Grüßen und guten Wünschen für Ihre Arbeit

Ihr

Horst Pöttker